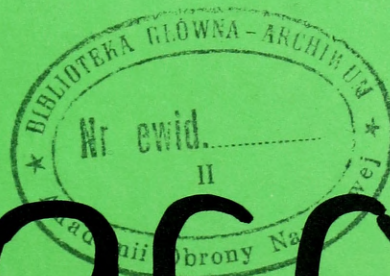

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

Krzysztof KONIECZNY

**ĆWICZENIE TAKTYCZNO-SPECJALNE
Z PODODZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI**

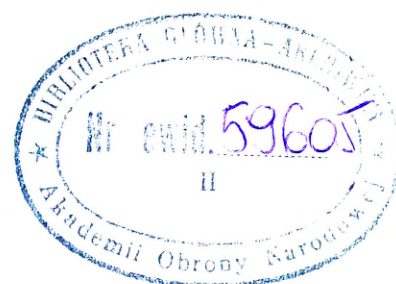

59605

WARSZAWA

2005

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

Krzysztof KONIECZNY

ĆWICZENIE TAKTYCZNO-SPECJALNE
Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI

9 2005

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
ROZDZIAŁ I.....	8
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI	
ROZDZIAŁ II.....	15
PROCES PRZYGOTOWANIA I REALIZACJI ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI	
2.1. Zasadnicze zadania osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia.....	19
2.2. Planowanie ćwiczenia.....	29
2.2.1. Czynności kierownika ćwiczenia.....	30
2.2.1.1. Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia.....	33
2.2.1.2. Założenia koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.....	33
2.2.1.3. Wytyczne dla zespołu autorskiego.....	34
2.2.1.4. Opracowanie rozkazu organizacyjnego w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia.....	34
2.2.2. Czynności zespołu autorskiego.....	35
2.3.. Organizowanie ćwiczenia.....	36
2.3.1. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia.....	38
2.3.1. Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu.....	39
2.3.1. Przygotowanie rejonu ćwiczenia.....	40
2.4. Prowadzenie ćwiczenia.....	41
2.4.1. Rozpoczęcie ćwiczenia.....	41
2.4.2. Część główna ćwiczenia.....	42
2.4.3. Zakończenie ćwiczenia.....	44
2.4.4. Przemieszczenie do miejsc stałej dyslokacji lub tymczasowego miejsca postoju.....	45
2.4. Omówienie i sprawozdanie z ćwiczenia.....	45
2.4.1. Omówienie ćwiczenia.....	46
2.4.2. Sprawozdanie z ćwiczenia.....	50
2.5. Ocena przeprowadzonego ćwiczenia z wojskami.....	52

ROZDZIAŁ III.....	54
DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI	
3.1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia.....	54
3.2. Dokumenty organizacyjne.....	56
3.2.1. Rozkaz w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia.....	56
3.2.2. Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.....	57
3.2.3. Rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego.....	58
3.3. Dokumenty kierowania ćwiczeniem.....	59
3.3.1. Dokumenty wchodzące w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia.....	59
3.3.1.1. Ramowy plan pracy osobistej kierownika ćwiczenia.....	60
3.3.1.2. Plan łączności kierownictwa ćwiczenia.....	60
3.3.1.3. Plan zabezpieczenia działań wojsk.....	61
3.3.1.4. Plan pozoracji pola walki i działań przeciwnika.....	62
3.3.1.5. Plan podawania wiadomości.....	64
3.3.2. Plan konspekt do organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia na szczeblu kompanii.....	65
3.4. Dokumenty dla ćwiczących.....	66
3.4.1. Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia.....	66
3.4.2. Założenie na kolejne etapy ćwiczenia.....	67
3.4.3. Dokumenty dowodzenia.....	69
3.4.3. Dokumenty pomocnicze.....	69
ZAKOŃCZENIE.....	70
BIBLIOGRAFIA.....	71
ZAŁĄCZNIKI.....	72

Wstęp

Z bogatego doświadczenia działalności szkoleniowej wojsk, można stwierdzić, że pododdziały dowodzenia (w tym pododdziały łączności) biorą udział w różnych typach i formach ćwiczeń.

W ćwiczeniach z dowództwami, w których podmiotem szkolenia są dowództwa, zadaniem pododdziałów dowodzenia jest zabezpieczenie sprawnego funkcjonowania systemu dowodzenia, zapewniającego wewnętrzną i zewnętrzną wymianę i dystrybucję danych (informacji). Rola pododdziałów dowodzenia w tego rodzaju ćwiczeniu, sprowadza się zatem do zadań „usługowych” zabezpieczających sprawny przebieg ćwiczenia, zgodnie do koncepcji (planu) przebiegu ćwiczenia kierownictwa ćwiczenia, bez znaczącego wpływu na zaplanowane wcześniej sieci łączności.

Podobna rola przypada pododdziałom dowodzenia w ćwiczeniu z wojskami. Podmiotem szkolenia w tego typu ćwiczeniach są bezpośrednio dowództwa i wojska biorące bezpośredni udział w ćwiczeniu, a nie pododdziały dowodzenia. Istota ćwiczenia z wojskami polega na pogłębianiu umiejętności dowództw w planowaniu, organizowaniu i dowodzeniu podległymi wojskami, jak również sprawdzeniu tych umiejętności w oparciu o realnie działające wojska. Ćwiczenia tego typu mogą być prowadzone wyłącznie w warunkach polowych z rozwiniętym mobilnym (mobilno-stacjonarnym) systemem dowodzenia. Zadaniem pododdziałów dowodzenia jest zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu dowodzenia ćwiczącym wojskom, komórkom funkcjonalnym sztabu oraz systemu łączności dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia.

W pododdziałach dowodzenia typu batalion, pułk czy brygada, zasadniczą rolę w przekazie danych w systemie dowodzenia (w tym łączności) odgrywają pododdziały łączności (plutony, kompanie, bataliony). Od stopnia ich przygotowania, wyszkolenia zależy stopień wykonania zadań, jakie są nałożone na pododdziały dowodzenia w całości. Dlatego jest celowym, by pododdziały łączności podlegały systematycznemu szkoleniu, w tym ćwiczeniom. Formą ćwiczeń, w których podmiotem są właśnie pododdziały łączności to ćwiczenia taktyczno-specjalne.

Ćwiczenia taktyczno-specjalne to forma ćwiczeń, które stosuje się w szkoleniu bojowym pododdziałów i oddziałów do batalionu (dywizjonu) włącznie.

Celem tych ćwiczeń jest zgrywanie dowództw i pododdziałów rodzajów wojsk w warunkach zbliżonych do rzeczywistych oraz wyrabianie nawyków i umiejętności niezbędnych w walce.

Istotą tych ćwiczeń jest realizacja zadań taktycznych oraz *ogniowych* wynikających z ich przeznaczenia. Natomiast poszczególne systemy zgrywane w tych ćwiczeniach powinny dotyczyć określonego rodzaju sił lub wojsk, ale także sposobu wykorzystania środków walki w ramach zabezpieczenia bojowego. Do zainscenizowania określonej sytuacji taktycznej należy stosować figury bojowe lub zminiaturyzowane makiety sprzętu bojowego i środków walki rozmieszczonych na zmniejszonych odległościach.

Treścią (problematyką) tych ćwiczeń powinno być przede wszystkim szkolenie (doskonalenie, trenowanie, zgrywanie) dowódców wszystkich szczebli dowodzenia rodzaju sił i wojsk uczestniczących w ćwiczeniu w zakresie koordynacji dowodzenia i działań.

Proces przygotowania i realizacji ćwiczenia odbywa się zgodnie z regułami dydaktycznymi i w zasadzie nie różni się od procesu przygotowania i realizacji innych form szkolenia. Specyfika przygotowania ćwiczenia oraz jej uczestników zależy przede wszystkim od charakteru problematyki (tematu) ćwiczenia. Etapem przygotowania jest **planowanie ćwiczenia**, jako realizacja szeregu zamierzeń planistycznych, organizacyjnych szkoleniowych, zapewniających osiągnięcie zakładanych celów szkoleniowych. W trakcie przygotowania ćwiczenia opracowywana jest dokumentacja ćwiczenia, wyznaczenie osób funkcyjnych odpowiedzialnych za przeprowadzenie ćwiczenia.

Najistotniejszą fazą procesu przygotowania i realizacji ćwiczenia jest **prowadzenie ćwiczeń**. Prowadzenie ćwiczeń jest metodą osiągania założonych celów poprzez realizację zadań wynikających z planu przeprowadzenia ćwiczenia. Charakter i zakres zagadnień szkoleniowych uzależnionych jest od ćwiczącego szczebla dowodzenia, rozmachu ćwiczenia oraz zakresu problematyki będącej przedmiotem ćwiczenia.

Ważnym elementem każdego ćwiczenia jest jego ocena i sprawozdawczość. Polega ona na oficjalnym ustosunkowaniu się kierownictwa ćwiczenia, a także ćwiczących dowódców do stopnia założonych w ćwiczeniu celów i stopnia realizacji zagadnień szkoleniowych.

W pierwszym rozdziale dokonano ogólnej charakterystyki ćwiczeń taktyczno-

specjalnych z pododdziałami łączności.

Drugi rozdział zawiera opis metodologii przygotowania i realizowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych z pododdziałami łączności, gdzie przedstawiono zasadnicze czynności osób funkcyjnych i zespołów biorących udział w planowaniu i organizowaniu ćwiczenia.

W rozdziale trzecim przedstawiono opis dokumentów wykonywanych w etapie planowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego dla pododdziałów łączności.

Do opracowania dołączone liczne załączniki, które stanowią niezbędną dokumentację ćwiczenia.

W prezentowanym materiale, autor głównie oparł się o doktrynalne ustalenia zawarte w „Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w SZ RP (DD/7.1.1)” Szkol. 803/2004

ROZDZIAŁ I

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO - SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI

Ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności stanowią praktyczną formę szkolenia wojsk łączności. Ćwiczący dążąc do wykonania określonego zadania bojowego uczą się praktycznie rozwiązywać problemy związane z przygotowaniem i funkcjonowaniem systemu dowodzenia, w tym łączności i informatyki.

Celem tego rodzaju ćwiczeń jest „zgrywanie” działania zespołowego pododdziałów łączności w warunkach zbliżonych do współczesnego pola walki. Istotą tych ćwiczeń jest to, że biorą w nich udział wyznaczone pododdziały łączności w etatowym lub zmniejszonym składzie. Treścią ćwiczeń jest praktyczne wykonywanie przewidywanych zadań, w różnych rodzajach działań bojowych.

Ćwiczenia specjalne z pododdziałami łączności przeprowadzać należy zgodnie z „Instrukcją o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w SZ RP”(DD/7.1.1)

Podczas przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy stosować zasady metodyczne ćwiczeń, jako zbiór reguł i norm postępowania organizatorów, kierownictw i ćwiczących zapewniających ich wysoką efektywność szkoleniową¹.

Podstawowymi zasadami metodycznymi ćwiczeń są²:

1. *Jedność szkolenia indywidualnego i zespołowego;*
2. *Realizm;*
3. *Prowadzenie ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących dowództw;*
4. *Równość szans ćwiczących stron;*
5. *Ciągłość;*
6. *Zachowanie tajemnicy sytuacji (założeń) wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia.*

¹ B. Szulc (kier. zesp.), *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i operacyjnych w wojskach lądowych*, AON, Warszawa 1993, s.13.

² *Instrukcja o ...*, op. cit., s. 38.

Rys. 1.1. Zasady metodyczne ćwiczeń

Zasada jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego polega na tym, że dowództwa i wojska osiągają wysoki poziom wyszkolenia przez właściwą organizację i jednolitość działania, które uzyskuje się dzięki absolutnemu podporządkowaniu indywidualnego przygotowania każdego oficera w zakresie dowodzenia wymaganiom i potrzebom zespołowego działania dowództw i sztabów na współczesnym polu bitwy (walki).

Zasada realizmu wyraża się na maksymalnym zbliżeniu (upodobnieniu) koncepcji i warunków ćwiczeń do rzeczywistych warunków przewidywanego pola walki³. Dzięki niej jest możliwe stworzenie ćwiczącym dowództwom i wojskom warunków maksymalnie zbliżonych do przewidywanego przebiegu rzeczywistych działań zbrojnych na określonym obszarze, z uwzględnieniem możliwości logistycznego zabezpieczenia oraz ich respektowanie przez ćwiczących.

Zasadę realizmu można osiągnąć poprzez:

- stworzenie odpowiedniej sytuacji taktycznej łączności (realne możliwości działania wojsk własnych i przeciwnika, stosowanie norm taktycznych i technicznych, uwzględnienie realnego wyposażenia w środki łączności);

³ B. Szulc i in., op. cit., s.14.

- działaniu ćwiczących dowództw i pododdziałów łączności (zachowanie realnych warunków czasowo przestrzennych umożliwiających wykonanie zamierzeń szkoleniowych),
- właściwego w działaniach bojowych obiegu informacji (dostarczanie ćwiczącym informacji niezbędnych do planowania i organizowania działań pododdziałów łączności, zdobywania informacji z rzeczywistych źródeł dostępnych ćwiczącym, treść, nośnik, czas i sposób przekazywania informacji);
- działań kierownika lub kierownictwa ćwiczenia (podgrywanie działań współdziałających elementów ugrupowania bojowego, nie ćwiczących elementów systemu dowodzenia, tworzenie sytuacji taktycznej łączności odpowiednio do decyzji ćwiczących, pozorowanie działań przeciwnika, itp.).

Zasada prowadzenia ćwiczeń według decyzji ćwiczących dowódców wyraża się w szerokim stosowaniu formuły polegającej na pełnym uwzględnianiu decyzji ćwiczących we wszystkich fazach prowadzenia ćwiczenia. Oznacza to, że podejmują oni decyzje samodzielnie, świadomie wybierają jeden z wielu możliwych wariantów działania, a następnie konsekwentnie go realizują. Pozwala to nie tylko na urealnienie ćwiczeń, ale przede wszystkim pobudza aktywność i inicjatywę ćwiczących oraz zachęca do samodzielnego rozwiązywania problemów ćwiczebnego pola walki.

W zależności od formy ćwiczenia, zasada ta może być stosowana w pełni lub z pewnymi ograniczeniami.

Urealnienie podejmowanych przez ćwiczących decyzji należy do kierownictwa ćwiczeń, zwłaszcza grup operacyjnych i grup (zespołów) podgrywających, które muszą natychmiast reagować, ukierunkowując dalszy przebieg ćwiczenia bądź etapu zgodnie z realizowanymi celami szkoleniowymi.

Zasada równości szans ćwiczących stron polega na ustaleniu i przestrzeganiu w ćwiczeniach określonych, obowiązujących wszystkich ćwiczących, reguł postępowania oraz kryteriów oceny⁴.

Reguły te powinny głównie dotyczyć⁵:

- 1) podziału sił i środków wzmocnienia oraz stworzenie struktur organizacyjnych

⁴ Tamże, s. 19.

⁵ *Instrukcja o ...*, op. cit., s. 40.

- ćwiczących stron, umożliwiającą wykonanie przewidywanych zadań;
- 2) sposobów i zasad zdobywania informacji o sytuacji operacyjnej (bojowej) – zadawania strat, postępowania z jeńcami, zdobywania i niszczenia stanowisk dowodzenia itp.;
 - 3) sposobów działań oraz zasad postępowania grup (zespołów) podgrywających.

Niezwykle korzystne w tym zakresie może być wykorzystanie komputerowych programów symulacyjnych.

Zasada ciągłości ćwiczenia polega na zapewnieniu płynności działań w czasie jego trwania z jednoczesnym eliminowaniem sztucznych (często niczym nieuzasadnionych) przerw o charakterze metodycznym lub organizacyjnym⁶. Kolejność następujących po sobie sytuacji (epizodów) powinna mieć ciąg logiczny i wynikać z uprzednio podjętych decyzji. Zasada ciągłości ćwiczenia wiąże się ściśle z zasadą realizmu w sensie metodycznym, w sensie statycznym wynika zaś z zasad prowadzenia walki.

Zasada zachowania tajemnicy sytuacji (założeń) wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia - polega na niedopuszczaniu do wcześniejszego przeniknięcia danych zawartych w sytuacji wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia niż wynika to z planu przebiegu ćwiczenia.

Nieprzewidziane uzyskanie danych przez ćwiczących wpływa najczęściej na:

- tendencyjne ukierunkowanie działań ćwiczących;
- wypracowanie niektórych elementów decyzji, dokumentów, itp., jeszcze przed rozpoczęciem ćwiczeń;
- zmniejszenie zainteresowaniem ćwiczeniami;
- ułatwienie procesów wypracowania danych i podejmowania decyzji;
- wypaczenie niektórych celów ćwiczeń;
- zmniejszenie efektywności szkolenia⁷.

Należy podkreślić, że wcześniejsze przeniknięcie danych uniemożliwia obiektywną ocenę. Nie pozwala to również na wyciągnięcie rzetelnych wniosków szkoleniowych.

⁶ B. Szulc i in., op. cit., s. 20.

⁷ B. Szulc i in., op. cit., s. 20-21.

Ćwiczenie taktyczno-specjalne powinno określić na szczeblu:

drużyny (załogi):

- stopień umiejętności działania na sprzęcie i bez sprzętu w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- umiejętności wykonywania zadań łączności w różnych warunkach atmosferycznych i pory doby;

plutonu:

- zgranie drużyn (załóg) podczas wykonywania zadań przez pluton;
- umiejętności współdziałania z innymi elementami węzła (systemu) łączności;
- umiejętności wykonywania przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego elementów systemów łączności;
- umiejętność działania w rejonach skażeń oraz prowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych;

kompanii:

- zgranie pododdziału w eksploatacji systemu łączności w podstawowych rodzajach działań bojowych;
- wykonywanie przedsięwzięć zabezpieczenia działań bojowych.

Ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności stanowią najwyższą formą szkolenia wojsk łączności i informatyki. Polegają na praktycznej realizacji zadań łączności i informatyki w warunkach terenowych oraz w umownej sytuacji taktycznej.

Celem ćwiczeń taktyczno-specjalnych z pododdziałami łączności jest:

- zgrywanie systemu łączności i informatyki określonego szczebla dowodzenia;
- zgrywanie pododdziałów łączności w rozwijaniu, eksploatacji i przemieszczaniu stanowisk dowodzenia i węzłów łączności;
- zgrywanie pojedynczych elementów węzłów łączności.

Ze względu na ograniczone środki finansowe oraz możliwości powtórzenia zagadnień szkoleniowych ćwiczenia te mogą odbywać się na zmniejszonych normach taktycznych.

Terminy ćwiczeń taktyczno-specjalnych powinny być zbieżne z okresami szkolenia pododdziałów łączności, wynikającymi z obowiązującego programu szkolenia.

Rozpoczęcie planowania i przygotowania ćwiczenia powinno następować z odpo-

wiednim wyprzedzeniem, aby uwzględniać możliwość przeprowadzenia 2-3 konferencji planistycznych (odpraw, spotkań) z przedstawicielami ćwiczących pododdziałów. Odprawy te powinny doprowadzić do zrozumienia przez ćwiczących zakładanych celów oraz zadań ćwiczenia, jak również wyjaśnić wszystkie niejasności związane z jego przebiegiem.

Ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności są zwykle ćwiczeniami jednostronnymi i wieloszczęblowymi, natomiast działanie wojsk przeciwnika podaje się w formie informacyjnej na podstawie umownej sytuacji taktycznej. Bezpośrednie oddziaływanie radioelektroniczne przeciwnika na system i pod-oddziały łączności imituje się za pomocą środków pozoracji pola walki oraz środków radioelektronicznych. Pracę dowództw i sztabów podgrywa się poprzez nadawanie i odbieranie ćwiczebnych telegramów i sygnałów oraz prowadzenie rozmów służbowych.

W przypadku rozwinięcia pełnego systemu łączności i informatyki jednego szczebla dowodzenia np. dywizji (bdow) i częściowo rozwiniętych systemów łączności i informatyki podległych oddziałów i pododdziałów oraz przełożonego mówimy o ćwiczeniu jednoszczęblowym z elementami podgrywki.

Ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności powinny trwać 1 - 4 doby i odpowiadać potrzebom zrealizowania głównych zagadnień szkoleniowych. Mogą być również prowadzone w ramach ćwiczeń organizowanych przez przełożonych – dowódców ogólnowojskowych.

Częstotliwość prowadzenia ćwiczenia powinna odpowiadać następującym założeniom organizacyjnym:

- ćwiczenie brygadowe raz na 3 lata,
- ćwiczenie batalionowe raz na 2 – 3 lata.

Tematyka ćwiczeń specjalnych powinna wynikać z programu szkolenia oraz rozkazów przełożonych. Powinna uwzględniać temat zadania głównego roku oddziału (ZT). Należy również brać pod uwagę aktualne potrzeby wynikające z poziomu wyszkolenia, bazy materiałowej oraz poziom przygotowania kierownika i autora (zespołu autorskiego) ćwiczenia pod względem merytorycznym, jak i metodycznym.

W ćwiczeniach specjalnych z pododdziałami łączności powinno się zwracać uwagę na zachowanie warunków zbliżonych do współczesnego pola walki. Wymóg ten można osiągnąć przez:

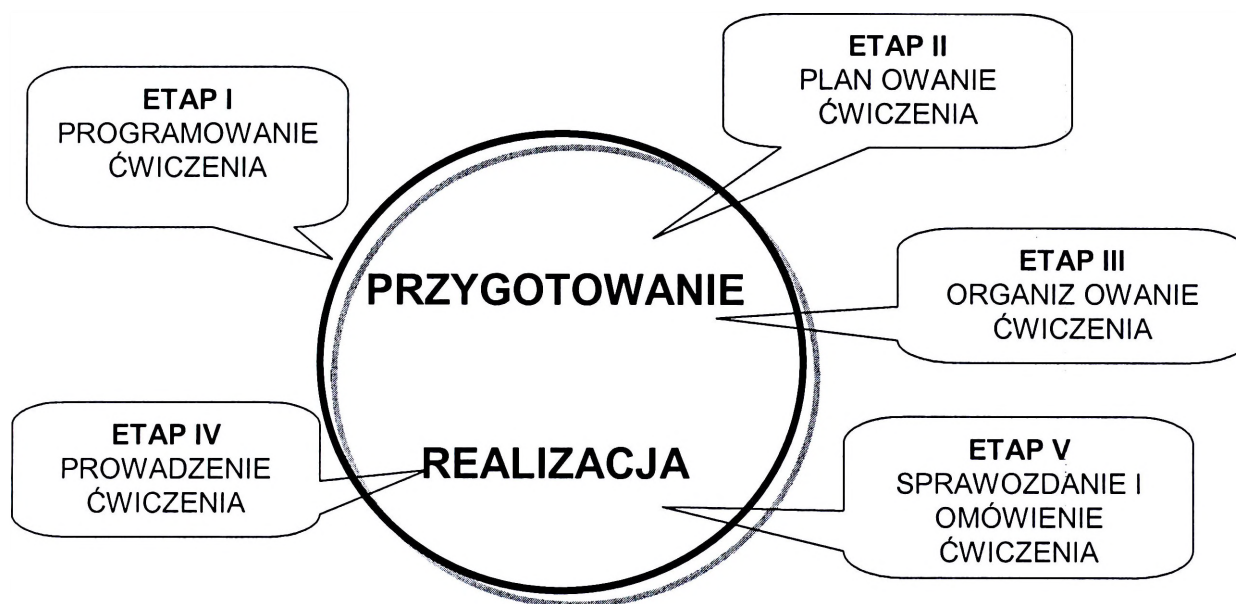
- stworzenie odpowiednich sytuacji taktycznych i łączności, mogących wystąpić na współczesnym polu walki,

- stworzenie dynamicznych sytuacji wymuszającej przemieszczanie, rozwijanie, eksploatację i zwijania elementów systemu łączności i informatyki;
- pozorowanie oddziaływania przeciwnika środkami ogniowymi ;
- odpowiednie obciążenie informacyjne systemu łączności;
- pracę na urządzeniach łączności w różnych warunkach terenowych oraz pory doby.

ROZDZIAŁ II

PROCES PRZYGOTOWANIA I REALIZACJI ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI

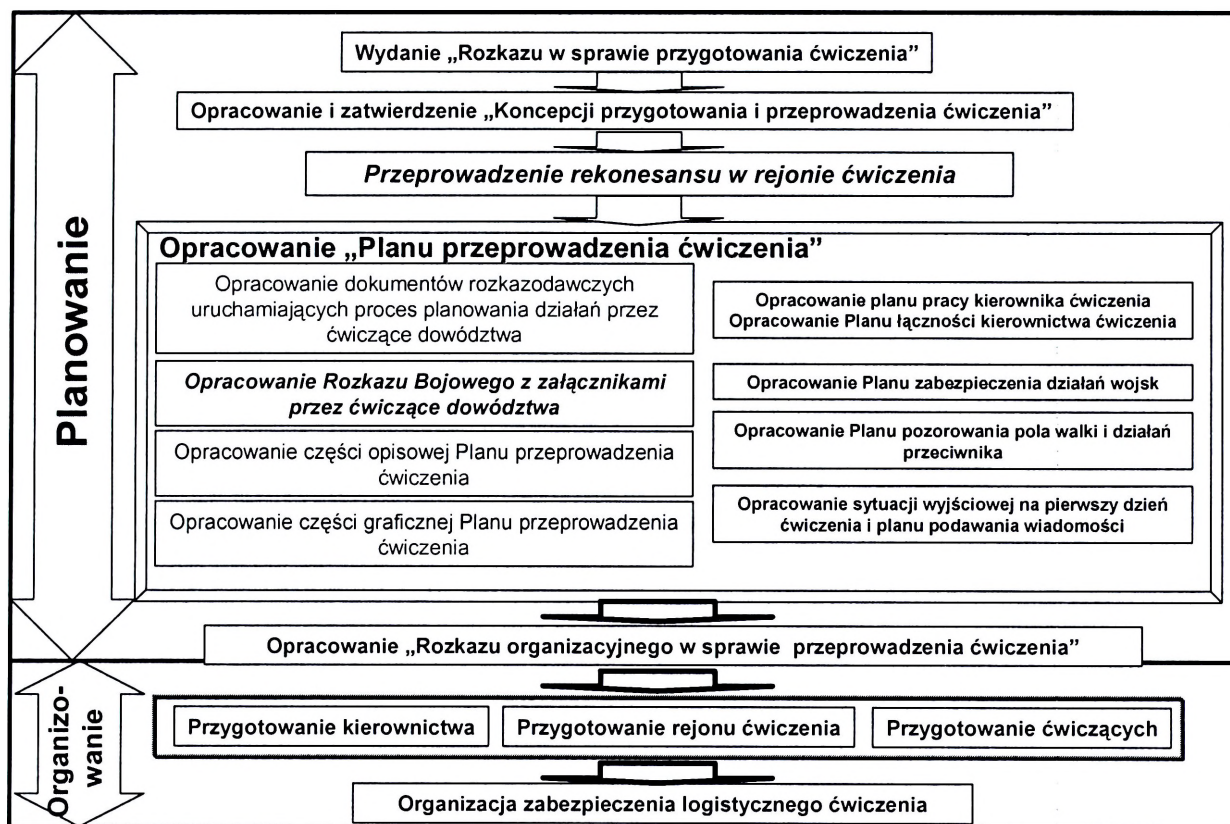
Proces przygotowania ćwiczenia taktycznego z wojskami to szereg zamierzeń planistycznych, organizacyjnych i szkoleniowych, które zapewniają właściwe przygotowanie ćwiczenia, a tym samym osiągnięcie założonych celów szkolenia.

Rys. 2.1. Proces przygotowania i realizacji ćwiczenia

Przygotowanie ćwiczenia realizowane jest w trakcie planowania i organizowania ćwiczenia. Planowanie ćwiczenia jest zasadniczym etapem przygotowania ćwiczenia poświęconym opracowaniu dokumentów przygotowania i prowadzenia ćwiczenia. W etapie planowania opracowywane są zasadnicze dokumenty wchodzące w skład Planu przeprowadzenia ćwiczenia. Organizowanie ćwiczenia to szereg zamierzeń organizacyjnych i szkoleniowych mających na celu przygotowanie dowództw, wojsk do udziału w ćwiczeniu oraz stworzenia warunków do jego przeprowadzenia. Dla potrzeb opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego z pododdziałami łączności ilość konferencji, spotkań zespołu autorskiego należy dostosować do rozmachu ćwiczenia, ilości zaangażowanych sił i środków.

PRZYGOTOWANIE ĆWICZENIA

Rys. 2.2. Proces przygotowania ćwiczenia

Przygotowanie ćwiczeń obejmuje¹:

- 1) wypracowanie rozkazu w sprawie przygotowania ćwiczenia;
- 2) opracowanie i zatwierdzenie koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia (koncepcji metodyczno-taktycznej);
- 3) przeprowadzenie rekonesansu ćwiczenia (wg potrzeb) oraz opracowanie dokumentów wyjściowych do uruchomienia procesu planowania operacyjnego (działań) przez ćwiczące dowództwa i sztaby;
- 4) opracowanie dokumentacji wchodzącej w skład „Planu przeprowadzenia ćwiczenia”, a w tym:
 - a) sytuacji wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia,
 - b) rozkazu,
 - c) dyrektywy,
 - d) zarządzenia,
 - e) planu szkolenia kierownictwa ćwiczenia,

¹ Instrukcja o ..., op. cit., s. 49 - 50.

- f) zarysu dynamiki walki,
 - g) plan podawania wiadomości,
 - h) planu łączności kierownictwa ćwiczenia,
 - i) planu pracy osób funkcyjnych kierownictwa,
 - j) planu zabezpieczenia działań wojsk,
 - k) innych planów według potrzeb.
- 5) dokonanie przeglądu zgodności treści opracowywanej dokumentacji ćwiczenia;
 - 6) wydanie rozkazu organizacyjnego w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia;
 - 7) przygotowanie kierownictwa, ćwiczących i rejonów prowadzenia ćwiczenia;
 - 8) zorganizowanie zabezpieczenia logistycznego i omówienie ćwiczenia.

Przygotowanie ćwiczenia rozpoczyna się z chwili wydania rozkazu w sprawie przygotowania ćwiczenia.

W celu przygotowania ćwiczenia oraz kierowania jego przebiegiem wyznacza się kierownictwo ćwiczenia. Powołuje się je rozkazem do przygotowania ćwiczenia dowódcy (szefa) prowadzącego ćwiczenie.

Skład kierownictwa zależy od rodzaju ćwiczenia, jego rozmachu, liczby ćwiczących, założonych celów szkoleniowych oraz szczebla prowadzącego ćwiczenie.

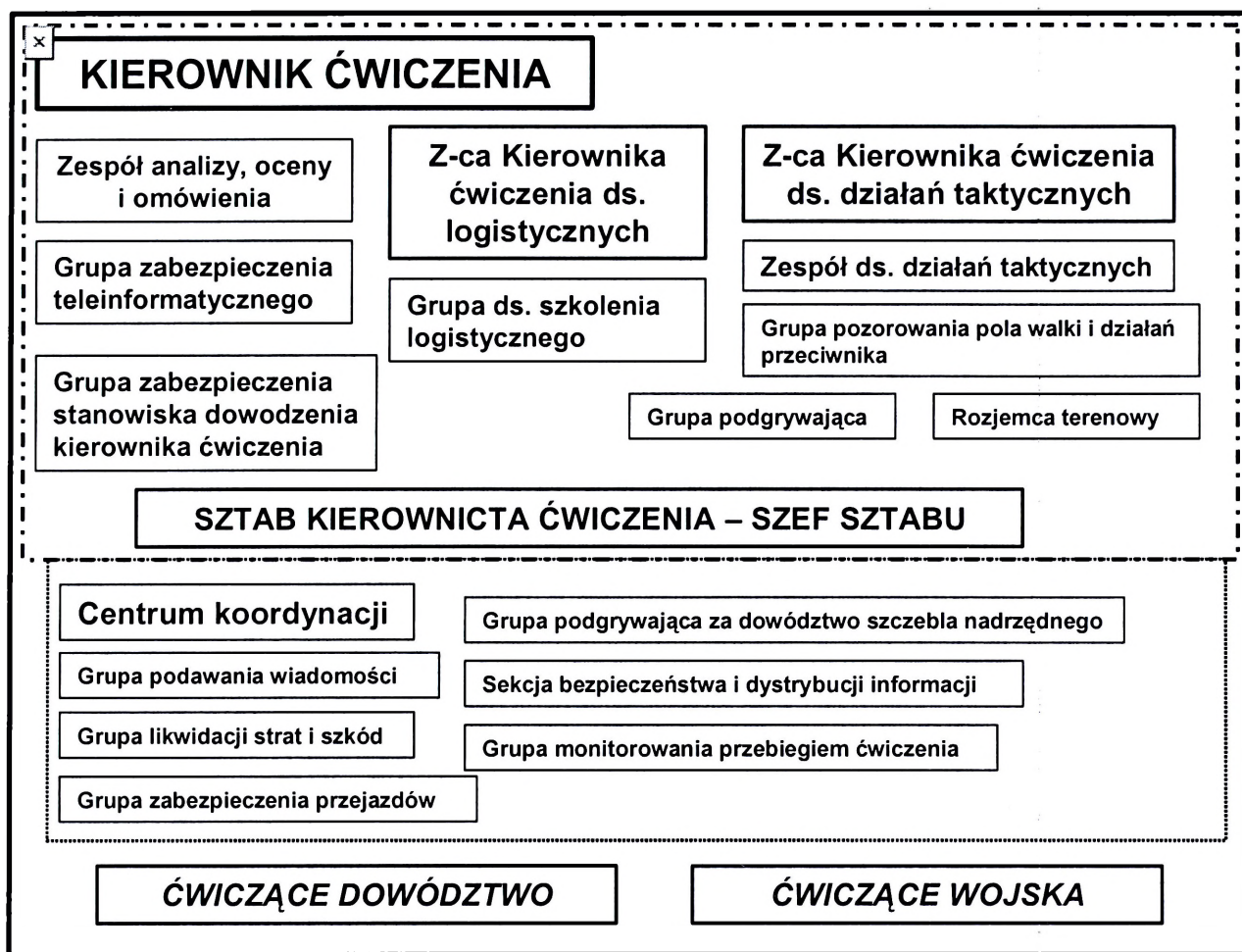
Kierownictwo odpowiada za²:

- 1) przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia:
 - a) jego stronę merytoryczną;
 - b) opracowanie niezbędnej dokumentacji (w postaci graficznej i opisowej), w tym planowanych kosztów ćwiczenia;
 - c) przygotowania rejonu przeprowadzenia ćwiczenia;
 - d) właściwe stosowanie metodyki ćwiczenia;
 - e) ochronę tajemnicy służbowej przez wszystkich ćwiczących;
 - f) przestrzeganie warunków bezpieczeństwa;
 - g) zabezpieczenie logistyczne ćwiczenia;
- 2) omówienie ćwiczenia;
- 3) działanie po zakończeniu ćwiczenia.

Efektywność ćwiczeń zależy w dużym stopniu od sprawności działania osób funkcyjnych i zespołów powołanych do kierowania przebiegiem ćwiczenia.

² Instrukcja o ..., op. cit., s. 73.

W ćwiczeniu taktyczno-specjalnym dla pododdziałów łączności skład kierownictwa ćwiczenia może przedstawiać się następująco (rysunek 2.3):

Rys.2.3. Struktura organizacyjna kierownictwa ćwiczenia (przykład)

1. Kierownik ćwiczenia.
2. Zespół analizy, oceny i omówienia.
3. Grupa zabezpieczenia teleinformatycznego.
4. Grupa zabezpieczenia stanowiska dowodzenia kierownika ćwiczenia.
5. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. działań taktycznych.
 - zespół ds. działań taktycznych,
 - grupa podgrywająca,
 - rozjemca taktyczny,
 - grup pozorowania pola walki i działań przeciwnika
6. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. zabezpieczenia logistycznego.
7. Szef sztabu – sztab kierownictwa ćwiczenia.
 - centrum koordynacji,
 - grupa podawania wiadomości,
 - grupa likwidacji strat i szkód,

- grupa podgrywająca dowództwo szczebla nadrzędnego,
 - grupa monitorowania przebiegiem ćwiczenia,
 - grupa zabezpieczenia przejazdów,
 - sekcja bezpieczeństwa dystrybucji informacji.
8. Ćwiczące dowództwo.
9. Ćwiczące wojska

2.1. Zasadnicze zadania osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia

Kierownik ćwiczenia

Jest on odpowiedzialny za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia. Jest prełożonym wszystkich uczestników wchodzących w skład poszczególnych elementów struktury organizacyjnej całego ćwiczenia.

Do jego obowiązków należy³:

- 1) Wydanie rozkazu w sprawie przygotowania ćwiczenia;
- 2) Wyznaczenie zespołu autorskiego opracowującego ćwiczenie;
- 3) Określenie założeń koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- 4) Przeprowadzenie rekonesansu rejonu ćwiczenia;
- 5) Sprawowanie nadzoru nad opracowywaniem dokumentacji ćwiczenia;
- 6) Przygotowanie (szkolenie) kierownictwa ćwiczenia zgodnie z przyjętym harmonogramem;
- 7) Dokonanie analizy kosztów ćwiczenia (dostosowanie przewidywanych kosztów do kosztów ujętych w planach);
- 8) Określenie wymogów w zakresie warunków bezpieczeństwa i ochrony tajemnicy wojskowej i państwowej;
- 9) Przeprowadzenie omówienia ćwiczenia.

Ponadto przeprowadzenie i zaewidencjonowanie szkolenia z zakresu warunków bezpieczeństwa z uczestnikami ćwiczenia.

Zespół analizy, oceny i omówienia ćwiczenia składa się z⁴:

- 1) grupy oceny, opracowującej:
 - sprawozdanie wstępne z ćwiczenia;
 - sprawozdanie końcowe z ćwiczenia;

³ Instrukcja o ..., op. cit., s. 76 – 77.

2) grupy omówienia, zobowiązanej do:

- *opracowania w wyznaczonym terminie projektu omówienia wstępnego i szczegółowego ćwiczenia na podstawie otrzymanych wytycznych, zebranych materiałów i obserwacji poszczególnych etapów ćwiczenia;*
- *uczestniczenia w przygotowaniu i przeprowadzeniu omówienia;*
- *upowszechniania treści omówienia w części nakazanej przez kierownika ćwiczenia;*
- *opracowania i przekazania grupie oceny ćwiczenia protokołu z omówienia wstępnego i szczegółowego;*

Zespół zabezpieczenia teleinformatycznego zobowiązany jest do⁵:

- *rozwinięcia systemu dowodzenia;*
- *opracowania dokumentów eksploatacji systemów łączności oraz planu informatycznego wspomagania ćwiczenia;*
- *organizacji i utrzymania łączności na potrzeby kierownictwa i ćwiczących oraz warunków ochrony informacji niejawnych;*
- *nadzorowania właściwego wykorzystania technicznego środków informatyki i wymiany danych;*
- *wydzielenia niezbędnej liczby kanałów łączności na potrzeby informatycznego wspomagania ćwiczenia;*
- *planowania i organizowania zautomatyzowanego systemu obiegu informacji oraz nadzorowania właściwego wykorzystania środków automatyzacji dowodzenia;*
- *udzielania pomocy użytkownikom technicznych środków informatyki w pełnym wykorzystaniu ich możliwości;*
- *rozliczania – po zakończeniu ćwiczenia – kosztów użytkowania systemu.*

Zespół zabezpieczenia stanowiska kierowania ćwiczeniem odpowiada za:

- *organizacją i wyposażenie miejsca pracy dla kierownictwa ćwiczenia;*
- *zabezpieczenie pod względem logistycznym rozwinięcia systemu dowodzenia i łączności oraz wspomagania informatycznego dla kierownictwa ćwiczenia;*
- *zabezpieczenie pojazdów dla kierownika ćwiczenia oraz ich prawidłową*

⁴ Skład, zadania zespołu zależą od szczegółu przeprowadzonego ćwiczenia

⁵ Instrukcja o ..., op. cit., s. 82-83.

eksploatację;

- *wydzielenie i przygotowanie sił i środków do organizacji punktów kierowania ćwiczeniem;*
- *przygotowanie rejonu zakwaterowania i odpoczynku dla kierownictwa ćwiczenia;*
- *zorganizowanie ochrony i obrony rozwiniętych punktów kierowania ćwiczeniem;*
- *przygotowanie i zabezpieczenie udziału obsady SOAS wraz z etatowym wyposażeniem do realizacji zadań systemu wykrywania skażeń podczas ćwiczeń (jeżeli zaplanowano ten udział w ćwiczeniu).*

Zastępca kierownika ćwiczenia ds. logistycznych (według potrzeb i decyzji dowódców/szefów szczebla dowodzenia kierownictwa ćwiczenia) – odpowiada za realizację celów i zadań szkolenia logistycznego wojsk i pododdziałów logistycznych. Ponadto odpowiada za realność praktycznych zadań zabezpieczenia logistycznego wykonywanych w toku dynamiki działań taktycznych ćwiczących wojsk.

Do jego obowiązków należy⁶:

1. *Uczestniczenie w opracowaniu dokumentacji ćwiczenia, w szczególności dokumentów logistycznych na potrzeby organów dowodzenia kierownictwa ćwiczenia;*
2. *Doskonalenie kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących w zakresie planowania i realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego oraz wykorzystania potencjału infrastruktury rejonu prowadzenia ćwiczenia i gospodarki narodowej w ćwiczeniach poprzedzonych mobilizacyjnym rozwinięciem;*
3. *Nadzorowanie realizacji celów szkoleniowych w zakresie logistycznym;*
4. *Przedstawienie kierownikowi ćwiczenia propozycji szkolenia dowódców, organów dowodzenia logistyką oraz pododdziałów logistycznych biorących udział w ćwiczeniu;*
5. *Wydanie wytycznych do organizacji zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia (zabezpieczenia logistycznego ćwiczących wojsk i kierownictwa ćwiczenia);*
6. *Organizacja zabezpieczenia działań kierownictwa ćwiczenia pod względem logistycznym i administracyjnym;*
7. *Kierowanie grupą ds. szkolenia logistycznego;*

⁶Instrukcja o ..., op. cit., s. 79-80.

8. *Przedstawienie kierownikowi ćwiczenia propozycji dotyczących wniesienia ewentualnych zmian do planu przeprowadzenia ćwiczenia;*
9. *Przygotowanie materiałów i wniosków do omówienia ćwiczenia.*

Grupa ds. szkolenia logistycznego odpowiada za⁷:

1. *Współdział w opracowaniu dokumentacji ćwiczenia w zakresie problematyki działania organów kierowania i pododdziałów (elementów) logistycznych zgodnie z wytycznymi kierownika ćwiczenia;*
2. *Sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem organów kierowania i pododdziałów (elementów) logistycznych do ćwiczenia oraz przestrzeganiem przez nie zasad bezpieczeństwa;*
3. *Nadzór nad realizacją zadań przez ćwiczące dowództwa w zakresie planowania i organizowania zabezpieczenia logistycznego w trakcie ćwiczenia z wojskami;*
4. *Nadzór nad realizacją zadań zabezpieczenia logistycznego przez pododdziały logistyczne szczebla kierownictwa ćwiczenia;*
5. *Interweniowanie w sytuacjach naruszenia obowiązujących zasad eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego, obsług i remontów sprzętu, a także realizacji procesów zaopatrywania wojsk, zabezpieczenia medycznego oraz świadczenia innych usług logistycznych;*
6. *Natychmiastowe reagowanie w przypadkach naruszenia zasad bezpieczeństwa w obchodzeniu się z uzbrojeniem i sprzętem wojskowym oraz środkami bojowymi;*
7. *Zgłaszanie propozycji kierownikowi ćwiczenia w zakresie zapewnienia wymaganej funkcjonalności systemu logistycznego oraz usunięcia występujących nieprawidłowości;*
8. *Udzielanie pomocy dowództwom (organom kierowania) oraz pododdziałom w rozwiązywaniu problemów z zakresu problematyki logistycznej;*
9. *Uzyskiwanie bieżących informacji o przebiegu działań, a zwłaszcza o zmianie zadań;*
10. *Dokonywanie niezbędnych korekt w planie podawania wiadomości;*
11. *Prowadzenie analizy stopnia wyszkolenia specjalistycznego organów kierowania i pododdziałów logistycznych, opracowywanie wniosków do*

⁷ Instrukcja o ..., op. cit., s. 101.

dalszego szkolenia oraz wstawek dla grupy omówienia ćwiczenia;

12. Wykonywanie innych zadań dodatkowo określonych przez kierownika ćwiczenia.

Zastępcą kierownika ćwiczenia ds. działań taktycznych odpowiada za:

- 1) Organizację i kierowanie pracą zespołu zabezpieczenia działań taktycznych,*
- 2) Działanie pododdziałów zgodnie z opracowanym planem przeprowadzenia ćwiczenia i decyzjami kierownika ćwiczenia.*

Do jego obowiązków należy⁸:

- 1) Opracowanie planu zabezpieczenia działań wojsk oraz planu pozoracji pola walki i działań przeciwnika (wchodzących w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia);*
- 2) Przygotowanie wyznaczonych pododdziałów (grup) do pozorowania pola walki;*
- 3) Przygotowanie, we współdziałaniu z komendą ośrodka szkolenia poligonowego obiektów imitujących siły i środki walki przeciwnika;*
- 4) Organizacja i przygotowanie pozorowania ognia artylerii, uderzeń lotnictwa wojsk własnych i przeciwnika, zapór inżynierskich, rejonów pożarów, zniszczeń i skażeń chemicznych, promieniotwórczych i biologicznych;*
- 5) Kierowanie działaniem grupy pozorowania pola walki i działań przeciwnika;*
- 6) Sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa przez siły wydzielone do pozorowania pola walki i działań przeciwnika;*
- 7) Organizacja uporządkowania rejonu działań wojsk oraz zebranie i rozliczenie się ćwiczących z niewykorzystanych środków do pozorowania;*
- 8) Zameldowanie kierownikowi ćwiczenia o oczyszczeniu rejonu pozorowania oraz przedstawienie uwag i wniosków wynikających z obserwacji działań ćwiczących.*

Zespół zabezpieczenia działań taktycznych jest powoływany w celu zapewnienia pozoracji pola walki i działań przeciwnika, rozgrywania działań taktycznych za niećwiczące elementy ugrupowania bojowego ćwiczących.

W zależności od ćwiczącego szczebla dowodzenia w skład zespołu wchodzi: grupa podgrywająca, grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika:

- 1) grupa podgrywająca - do jej zadań należy:

⁸ Instrukcja o ..., op. cit., s. 77-78.

- *podawanie informacji dla ćwiczących zgodnie z przyjętym planem;*
- *przyjmowanie od ćwiczących próśb, meldunków, podejmowanie i przekazywanie ćwiczącemu dowódcy decyzji działań i stopnia jej realizacji za podgrywane elementy ugrupowania bojowego przełożonego i sąsiadów;*
- *prowadzenie ewidencji terminów otrzymania zadań oraz dokonywanie analizy i oceny ich wartości;*

2) grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika – odpowiada za:

- *przygotowanie zapór inżynieryjnych oraz rejonów (odcinków) zniszczeń i pożarów;*
- *określenie miejsc i sposobu oznakowania pozorowanych rejonów skażeń;*
- *przygotowanie i kierowanie wyznaczonymi pododdziałami (grupami) do pozorowania pola walki i działań przeciwnika;*
- *organizowanie i kierowanie działaniem służby ratunkowo-ewakuacyjnej i przeciwpożarowej kierownictwa ćwiczenia;*
- *organizowanie i kierowanie działaniem rozjemców terenowych;*
- *nadzorowanie przestrzegania zasad bezpieczeństwa podczas pozorowania pola walki i działań przeciwnika;*
- *uporządkowanie rejonów pozorowania pola walki i działań przeciwnika, zebranie (zniszczenie) niewykorzystanych środków imitacji ognia artylerii i uderzeń lotnictwa, złożenie meldunku przełożonym;*
- *przygotowanie i przekazanie uwag i wniosków wynikających z obserwacji działań ćwiczących;*
- *wykonanie dodatkowo innych zadań zleconych przez kierownika ćwiczenia.*

Rozjemca terenowy - do obowiązków należy:

- *szczegółowe zapoznanie się z właściwościami terenu w rejonie rozgrywania działań wojsk;*
- *utrzymanie ścisłego kontaktu przy pomocy technicznych środków łączności z grupą pozorowania pola walki i działań przeciwnika, ćwiczącymi pododdziałami oraz uzgadnianie przebiegu działań ćwiczących pododdziałów z centrum koordynacyjnym;*
- *wpływanie na przebieg działań wojsk zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia i wytycznymi zastępcy kierownika ćwiczenia ds. działań taktycznych;*

- *określanie strat w stanie osobowym i sprzęcie wojskowym (liczba i ich rodzaj) poniesionych przez pododdziały działające w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem;*
- *sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących zasad bezpieczeństwa, szczególnie przy bezpośrednim zetknięciu się ćwiczących z siłami pozorowania działań przeciwnika;*
- *wytypowanie pododdziałów (dowódców, załóg, żołnierzy) najbardziej wyróżniających się w wykonywaniu zadań bojowych na polu walki;*

Sztab kierownictwa ćwiczenia:

Szef sztabu kierownictwa ćwiczenia – z upoważnienia kierownika ćwiczenia może wydawać rozkazy, zarządzenia i wytyczne wszystkim uczestnikom ćwiczenia, w szczególności osobom funkcyjnym wchodzącym w skład sztabu kierownictwa ćwiczenia. Do jego obowiązków należy⁹:

- 1) *Koordynowanie i organizacja pracy zespołu autorskiego w okresie przygotowania ćwiczenia;*
- 2) *Wysłuchanie i akceptowanie propozycji osób funkcyjnych (specjalistów rodzajów wojsk) dotyczących szkolenia podległych wojsk, a ponadto ochrony tajemnicy, organizacji łączności kierownictwa, wykorzystania sił i środków informatycznego wspomaganie dowodzenia i innych;*
- 3) *Organizacja i przygotowanie szkolenia osób funkcyjnych wchodzących w skład kierownictwa ćwiczenia;*
- 4) *Organizacja, przygotowanie i kierowanie pracą zespołów sztabu kierownictwa ćwiczenia;*
- 5) *Sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przez ćwiczących zasad bezpieczeństwa i przepisów ochrony przeciwpożarowej na stanowisku dowodzenia kierownictwa ćwiczenia;*
- 6) *Przedstawienie przełożonemu propozycji dotyczących wniesienia ewentualnych zmian do przebiegu ćwiczenia, wynikających z działań ćwiczących dowódców i wojsk;*
- 7) *Ocena pracy ćwiczących dowództw i dowódców oraz przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.*

Zespół (grupa operacyjna) podawania wiadomości odpowiada za:

⁹ Instrukcja o ..., op. cit., s. 94-95.

1. *Kierowanie i koordynowanie podawanych wiadomości dla ćwiczącego dowództwa;*
2. *Koordynowanie rozgrywki dynamiki walki na podstawie wytycznych kierownika ćwiczenia oraz decyzji powziętej przez ćwiczących dowódców;*
3. *Udział w odprawach prowadzonych przez szefa centrum koordynacji oraz odprawach koordynacyjnych kierownictwa ćwiczenia;*
4. *Utrzymywanie ścisłego kontaktu z zespołem operacyjnym szczebla nadrzędnego, rozjemcami terenowymi, zespołem zabezpieczenia działań taktycznych i ogniowych – grupą pozorowania pola walki i działań przeciwnika oraz uzgadnianie problemów dotyczących przebiegu ćwiczenia.*

Zespół monitorowania przebiegu ćwiczenia. Do jego zadań należy:

1. *Sprawdzanie zgodności przebiegu ćwiczenia, etapów i zagadnień szkoleniowych przez ćwiczących z „Planem przeprowadzenia ćwiczenia”;*
2. *Zbieranie informacji i wniosków z ćwiczenia od wszystkich uczestników ćwiczenia i przekazywanie ich do zespołu analizy, oceny i omówienia ćwiczenia;*
3. *Reagowanie na popełniane błędy przez poszczególne osoby funkcyjne ćwiczenia oraz ćwiczących;*
4. *Sporządzenie raportu z przebiegu ćwiczenia i przekazanie go do zespołu analizy, oceny i omówienia ćwiczenia.*

Grupa podgrywająca za dowództwo szczebla nadrzędnego. Do jej zadań należy:

1. *Stała znajomość położenia wojsk podległych szczebli dowodzenia oraz ich stanu zdolności bojowej;*
2. *Utrzymywanie stałego kontaktu z rozjemcami terenowymi, uzgadnianie strat przyznanym ćwiczącym wojskom;*
3. *Koordynowanie i opracowywanie oraz przekazywanie ćwiczącym danych o położeniu i zadaniach wojsk nadrzędnego szczebla dowodzenia oraz sąsiadów;*
4. *Przygotowanie i udział w organizacji koordynacji i współdziałania między elementami ugrupowania nadrzędnego szczebla dowodzenia, sąsiadami i ćwiczącymi szczebli dowodzenia;*
5. *Utrzymywanie ścisłego kontaktu i współpracy z grupą podgrywającą w zakresie rozgrywania dynamiki walki.*

Grupa likwidacji strat i szkód – jej zadaniem jest ocena rozmiaru szkód w rejonie

ćwiczenia wojsk. Szkody spowodowane przez wojska ćwiczące mogą dotyczyć majątku wojska, oraz majątku osób cywilnych i instytucji.

W przypadku otrzymania informacji o powstaniu strat i szkód grupa przemieszcza się do miejsca zdarzenia i wraz z zainteresowaną osobą lub przedstawicielem instytucji, w której powstały szkody oraz przy udziale osób odpowiedzialnych, (jeżeli jest to możliwe) sporządza opisowy protokół rozmiaru szkody. Protokół ma również umożliwić wycenę szkody.

Kierownik grupy prowadzi postępowanie wyjaśniające. Ma on prawo przesłuchiwać świadków zdarzenia oraz może wnioskować do dowódcy o powołanie biegłych rzeczoznawców i komisji w przypadkach, gdy rozmiaru szkody nie można jednoznacznie ocenić.

Grupa prowadzi ewidencję szkód i po zakończeniu ćwiczenia, wnioskuje do dowódcy o sposobie likwidacji szkody zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Grupa zabezpieczenia przejazdów - powoływana jest w celu zabezpieczenia przejazdów ćwiczących wojsk poza obszarem ośrodków szkolenia poligonowego oraz drogami publicznymi w obszarze OSPWL. Do jej zadań należy¹⁰:

Zabezpieczenie przejazdów środków kołowych i gąsienicowych zwłaszcza w rejonach niestrzeżonych;

- *Zabezpieczenie przed zniszczeniem dróg przekraczanych przez pojazdy gąsienicowe;*
- *Zapewnienie przejazdu cywilnym pojazdom samochodowym w miejscach przekraczania jezdni przez sprzęt wojskowy;*
- *Kierowanie ruchem kolumn wojskowych przemieszczających się do rejonu ćwiczenia i w obszarze prowadzenia ćwiczenia;*
- *Oczyszczanie jezdni po przejściu sprzętu wojskowego.*

Do zasadniczych zadań sekcja bezpieczeństwa i dystrybucji informacji należy¹¹:

1. *Zorganizowanie systemu ochrony informacji na SD i nadzór nad jego funkcjonowaniem oraz organizowanie ochrony miejsc przechowywania informacji niejawnych;*
2. *Współdziałanie w zakresie ochrony rejonu ćwiczenia z zespołem (grupą) ochrony i prewencji;*
3. *Zorganizowanie systemu przepustek, zezwalających na wjazd (wyjazd) do i z*

¹⁰ Instrukcja o ..., op. cit., s. 103.

rejonu rozwinięcia SD kierownictwa ćwiczenia oraz wstęp ściśle określonych osób funkcyjnych poszczególnych zespołów i grup SD kierownictwa ćwiczenia;

- 4. Sprawowanie nadzoru nad obiegiem informacji w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnej;*
- 5. Sprawowanie nadzoru funkcyjnego nad działalnością komórek, które prowadzą ewidencję dokumentów na SD ćwiczących dowództw;*
- 6. Opracowywanie zarządzeń, wytycznych w zakresie ochrony informacji;*
- 7. Ustalanie rodzajów wiadomości dotyczących działań taktycznych, których publikowanie jest zabronione;*
- 8. Nadzór nad przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa ochrony informacji w systemach łączności i informatyki.*

Sekcję bezpieczeństwa i dystrybucji informacji tworzą:

- pion ochrony - jest komórką organizacyjną przeznaczoną do analizowania i oceny możliwych zagrożeń związanych z prowadzeniem działalności rozpoznawczej, dywersyjnej, szpiegowskiej na potrzeby kierownictwa ćwiczenia przez potencjalnego przeciwnika, organizacje terrorystyczne, działalność grup przestępczych oraz aktów sabotażu mających wpływ na stopień bezpieczeństwa ochrony informacji niejawnych. Skupia się również na ochronie określonych informacji przekazywanych przez środki przekazu i zbieraniu określonych informacji (danych) przekazywanych w systemach teleinformatycznych;

- kancelaria tajna/ćwiczebna jest podporządkowana szefowi sekcji bezpieczeństwa i dystrybucji informacji i odpowiada za właściwe przechowywanie, ewidencjonowanie i dystrybucję dokumentów w ramach obowiązującego systemu obiegu dokumentów na SD kierownictwa ćwiczenia.

Do zasadniczych zadań kancelarii należy:

- *Organizowanie ochrony miejsc przechowywania informacji niejawnych;*
- *Prowadzenie ewidencji otrzymanych i wytwarzanych dokumentów według obowiązujących przepisów;*
- *Prowadzenie selekcji otrzymanej korespondencji i terminowe doręczanie jej adresatom;*
- *Powielanie i wysyłanie dokumentów zgodnie z otrzymanymi zadaniami*

¹¹Tamże, s. 104-106.

- i obowiązującymi procedurami;*
- *Zapewnienie należytej ochrony przechowywanych dokumentów w okresie funkcjonowania i przemieszczania SD kierownictwa ćwiczenia;*
 - *Sprawdzanie zgodności stanu faktycznego dokumentów ze stanem ewidencyjnym wykazanym w urządzeniach ewidencyjnych;*
 - *Systematyczna segregacja dokumentów stanowiących wartość szkoleniową lub archiwalną oraz niszczenie dokumentów nie zakwalifikowanych.*

2.2. Planowanie ćwiczenia

Planowanie ćwiczenia realizowane jest w trakcie konferencji planistycznych, na których prezentuje się efekty pracy zespołu autorskiego. Szef zespołu autorskiego określa ilość, miejsce i czas przeprowadzenia konferencji planistycznych niezbędnych do opracowania dokumentacji ćwiczenia. Przygotowanie dokumentacji do ćwiczenia może odbywać się w trakcie następujących zasadniczych konferencji planistycznych organizowanych przez Zespół autorski: przedwstępna konferencja planistyczna /PKP/; wstępna konferencja planistyczna /WKP/; główna konferencja planistyczna /GKP/; końcowa konferencja planistyczna /KKP/ oraz warsztatów i spotkań¹².

Przebieg czynności kierownika w czasie planowania ćwiczenia rozpoczyna się od analizy danych do ćwiczenia, wydaniem rozkazu w sprawie przygotowania ćwiczenia oraz jest nierozzerwalnie związane z udzielaniem wytycznych dla zespołu autorskiego mających na celu sprawne organizowanie, a następnie przeprowadzenie ćwiczenia. Czynności kierownika ćwiczenia przedstawia rysunek 2.4.

Zasadniczym celem konferencji planistycznych jest zaprezentowanie dotychczas opracowanych dokumentów ćwiczenia oraz poddanie ich dyskusji i ocenie przez skład zespołu autorskiego i pozostałych uczestników konferencji. Praktycznie dokumenty ćwiczenia opracowywane są w trakcie trwania spotkań i warsztatów zespołu autorskiego oraz pracy indywidualnej zespołu autorskiego.

W planowaniu ćwiczenia taktyczno-specjalnym z pododdziałami łączności szczebla kompanii, batalionu, ze względu na niski szczebel dowodzenia, wydaje się nie celowym organizowanie konferencji planistycznych. Zespół autorski (autor ćwiczenia) rozwiązuje zadania na spotkaniach, warsztatach, tak jak na przygotowanie ćwiczenia

¹² Instrukcja o ..., op. cit., s. 46-49.

jest ograniczony czas.

Rys. 2.4. Czynności kierownika ćwiczenia w zakresie planowania ćwiczenia

2.2.1. Czynności kierownika ćwiczenia

Kierownik ćwiczenia ponosi pełną odpowiedzialność za przebieg przygotowania ćwiczenia. Dlatego kierownik ćwiczenia udzielając wytycznych, sprawdza zrozumienie przez szefa zespołu autorskiego swoich sugestii i wskazówek, po czym osobiście i poprzez swoich podwładnych kontroluje opracowanie dokumentacji oraz zachowanie w tajemnicy koncepcji przebiegu ćwiczenia¹³.

Podstawę do przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego stanowią następujące dokumenty:

- 1) Rozkaz dowódcy do działalności danego szczebla w roku następnym;
- 2) Plan zasadniczych przedsięwzięć danego szczebla;
- 3) Ramowy plan zgrywania systemu walki;
- 4) Program ćwiczeń danego szczebla na lata;
- 5) Plan ćwiczeń i zasadniczych zamierzeń szkoleniowych danego szczebla w roku;

Analiza danych do ćwiczenia obejmuje:

- Analizę tematu ćwiczenia;
- Analiza celów szkoleniowych;

¹³ B. Szulc i in., op. cit., s. 86.

- Analizę rodzaju ćwiczenia;
- Analizę pozostałych uwarunkowań.

Analiza tematu ćwiczenia polega na rozłożeniu tematu na elementy składowe (szczebel dowodzenia, rodzaj działań, warunki przebiegu działań w ćwiczeniu) i ich zbadaniu pod kątem przyjęcia określonej sytuacji taktycznej do ćwiczenia, będącej podstawą praktycznego działania ćwiczących zgodnie z zasadami rzeczywistego pola walki.

Sprecyzowane w trakcie analizy tematu wnioski i ustalenia stanowią podstawę analizy dalszych informacji.

Analiza celów szkoleniowych rozpoczyna się od rozważenia głównego celu szkoleniowego ćwiczenia, a w dalszej kolejności pozostałych celów szkoleniowych. Układ celów ćwiczenia należy dostosować do sposobu przeprowadzenia ćwiczenia, doboru zagadnień szkoleniowych.

Należy przyjąć za punkt wyjścia następujący układ celów ćwiczenia¹⁴:

1. *Uczyć* (tego, co nowe);
2. *Doskonalić* (to, co już znane);
3. *Zgrywać* (to, co wymaga przećwiczenia i skoordynowania);
4. *Sprawdzać* (to, co niezbędne do właściwej i rzetelnej oceny ćwiczącego przez kierownictwo ćwiczenia);
5. *Zbadać* (to, co może poprawić dowodzenie wojskami).

Analiza tematu ćwiczenia i celów szkoleniowych pozwoli na określenie szeregu informacji niezbędnych w dalszej części przygotowania ćwiczenia taktycznego batalionu.

Analiza rodzaju ćwiczenia daje możliwość sprecyzowania:

- *kto jest ćwiczącym*,
- *kto jest sąsiadem* (rzeczywistym-podgrywanym, umownym-aplikacyjnym),
- *kto jest przełożonym* ćwiczącego i innych elementów ćwiczących (np. elementy łączności, które należy podgrywać),
- *jaki należy stworzyć obieg informacji w ćwiczeniu*..

Określone w tym czasie zostają siły niezbędne do funkcjonowania w czasie ćwiczenia w roli elementów podgrywających działanie praktyczne nie ćwiczących sił.

¹⁴ B. Szulc i in., op. cit., s. 78.

Powołane zostają elementy pozoracji pola walki i działań przeciwnika stanowiąc poważny wkład w tworzeniu realizmu ćwiczenia, zbliżeniu warunków prowadzenia ćwiczenia do rzeczywistych warunków pola walki.

Analiza pozostałych warunków przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia obejmuje:

- *skład ćwiczących,*
- *termin i rejon przeprowadzenia ćwiczenia,*
- *rejon przeprowadzenia ćwiczenia,*
- *zabezpieczenie logistyczne ćwiczenia.*

Skład ćwiczących determinowany jest rozmachem ćwiczenia oraz celem ćwiczenia. Zasadniczym elementem ćwiczącym jest batalion, kompania, pluton, drużyna.

Analiza terminu przeprowadzenia ćwiczenia pozwala kierownikowi ćwiczenia na rozstrzygnięcie nie tylko aspektów procesu przygotowania ćwiczenia, ale także samego procesu szkolenia ćwiczącego dowództwa i pododdziałów.

Idealnym rozwiązaniem jest zakończenie cyklu szkolenia pododdziału tuż przed ćwiczeniem taktycznym. Szkolenie poligonowe kończące okres szkolenia kompania – batalion powinno być podsumowane ćwiczeniem taktycznym pododdziału. Analiza terminu prowadzenia ćwiczenia pozwala określić czas/harmonogram przygotowania ćwiczenia.

Analiza rejonu przeprowadzenia ćwiczenia dokonywana jest w dwóch aspektach:

a) rzeczywisty teren ćwiczenia:

- *możliwości obiektów poligonowych (rejonu przewidzianego do ćwiczenia),*
- *warunki bezpieczeństwa obowiązujące na tych obiektach,*
- *określone sposoby wykorzystania poszczególnych obiektów,*
- *rejon przewidziane na ześrodkowanie wojsk,*
- *rejon rozbudowy inżynieryjnej,*
- *drogi przemarszu sprzętu kołowego i gąsienicowego i inne.*

b) rozważenie rejonu ćwiczenia pod względem taktycznym:

- *rubieże położenia wyjściowego wojsk,*
- *rejon wyjściowy do ćwiczenia,*

- *rubieże dynamiki walki,*
- *i inne mające wpływ na przebieg ćwiczenia.*

Analiza zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia pozwala na określenie rzeczywistych kosztów przeprowadzenia ćwiczenia i ich korelację z dostępnymi środkami budżetowymi i limitami środków bojowych i materiałowych przewidzianych na przeprowadzenie ćwiczenia. W przypadku, gdy przydzielone środki są niewystarczające do przeprowadzenia ćwiczenia z zakładanym rozmachem należy dokonać niezbędnych korekt w ilości zaangażowanych szczebli dowodzenia, ilości sił i środków, ilości ćwiczących pododdziałów.

2.2.1.1. Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia

Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia jest dokumentem, który uruchamia cały proces przygotowania ćwiczenia. Uprawomocnia on wszystkie działania organizacyjno-przygotowawcze związane z ćwiczeniem.

Odpowiedzialnym za wydanie rozkazu jest dowódca organizujący ćwiczenie. W przypadku ćwiczenia taktycznego batalionu jest to dowódca brygady. Zawarty zostaje on w Rozkazie dziennym brygady i doprowadzony do wiadomości wszystkim zainteresowanym osobom funkcyjnym i innym zgodnie z potrzebami.

Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia określa ogólny skład osób funkcyjnych ćwiczenia i skład zespołu autorskiego do przygotowania ćwiczenia. Określony w rozkazie skład zespołu autorskiego z chwilą jego wydania zbiera się na pierwszym spotkaniu zespołu autorskiego i przystępuje do pracy.

2.2.1.2. Założenia koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia

Kierownik ćwiczenia po zapoznaniu się z informacjami stanowiącymi podstawę do przygotowania ćwiczenia powinien dokonać ich szczegółowej analizy, po czym sformułować koncepcję metodyczno - taktyczną ćwiczenia. Koncepcja metodyczno - taktyczna ćwiczenia stanowi niejako podstawę jego opracowania. Założenia koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia powinno być opracowane przez kierownika ćwiczenia w celu ukierunkowania, zgodnego z jego intencją, pracy zespołu autorskiego. Powstają one w trakcie rekonesansu rejonu prowadzenia ćwiczenia (jeżeli jest przeprowadzony) i są w dużej mierze pochodną analizy wcześniejszych danych do ćwiczenia.

Mogą mieć one następujący układ:

- *założenia taktyczne ćwiczenia,*
- *założenia metodyczne ćwiczenia,*
- *wytyczne do planowania i organizowania ćwiczenia,*
- *ogólna struktura organizacyjna ćwiczenia,*
- *wielkości limitów środków materiałowych i technicznych przewidzianych do realizacji ćwiczenia, limity środków budżetowych,*
- *sposób i czas zajęcia rejonów wyjściowych do ćwiczenia przez ćwiczące wojska i po zakończeniu ćwiczenia.*

2.2.1.3. Wytyczne dla zespołu autorskiego

Po opracowaniu założeń koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia kierownik ćwiczenia opracowuje wytyczne dla zespołu autorskiego, w których powinien określić:

- a) treść założenia koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia (jej część metodyczną i taktyczną);
- b) termin opracowania koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- c) rodzaj i terminy opracowania dokumentacji ćwiczenia;
- d) organizację dowodzenia oraz rejonu i terminy osiągnięcia przez kierownictwo i ćwiczących gotowości do ćwiczenia;
- e) sposób powrotu do miejsca stałego pobytu;
- f) ilość i rodzaj środków bojowych, MPS, uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz innych środków materiałowych;
- g) organizację rekonesansu rejonu ćwiczenia;
- h) inne wymagania i ustalenia mające wpływ na organizację i przebieg ćwiczenia.

2.2.1.4. Opracowanie rozkazu organizacyjnego w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia

Rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia jest zasadniczym dokumentem rozkazodawczym umieszczonym w rozkazie dziennym ZT/oddziału stanowiącym podstawę do zapotrzebowania środków bojowych i MPS do zabezpieczenia ćwiczenia, organizacji żywienia żołnierzy i kadry biorącej udział w ćwiczeniu,

zabezpieczenia medycznego ćwiczenia, zabezpieczenia wydawnictw topograficznych, organizacji likwidacji ewentualnych strat i szkód powstałych w trakcie trwania ćwiczenia, zapoznania wszystkich biorących udział w ćwiczeniu z warunkami bezpieczeństwa nie zawartymi w regulaminach i instrukcjach obiektów.

Rozkaz jest podstawowym dokumentem dyrektywnym rozliczania ćwiczenia i stanowi punkt odniesienia do wszelkich niedociągnięć organizacyjnych ćwiczenia.

2.2.2. Czynności zespołu autorskiego

Zespół autorski ćwiczenia, komórka bezpośrednio podległa kierownikowi (szefowi sztabu) ćwiczenia.

Szef zespołu autorskiego to oficer ze ścisłego kierownictwa. Odpowiedzialny jest za koordynację przygotowania ćwiczenia i wartość merytoryczną opracowywanych dokumentów. Kieruje on pracami zespołu i posiada prawo do wydawania poleceń wszystkim żołnierzom wchodzącym w jego skład.

Członkami zespołu autorskiego są oficerowie wyznaczeni ze sztabu bezpośrednio podległego kierownikowi ćwiczenia wg posiadanych możliwości.

Przed przystąpieniem do opracowania ćwiczenia zespół autorski wykonuje szereg czynności. Na wstępie analizuje Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia, założenia koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia. W tym celu zespół autorski poddaje analizie treść tematu ćwiczenia, cele szkolenia i rodzaj ćwiczenia. Po analizie treści zawartych w założeniach koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia zespół autorski powinien przeanalizować, jakie problemy zostały rozstrzygnięte i narzucone przez kierownika ćwiczenia, które należy rozwiązać samodzielnie¹⁵. Praktycznie jest to uszczegółowienie założeń koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia, określonych przez kierownika ćwiczenia (szefa sztabu ćwiczenia). Należy tutaj podkreślić, że w praktyce często kierownik ćwiczenia nie opracowuje założeń koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia, jedynie ogólne wytyczne na podstawie, których zespół autorski samodzielnie opracowuje koncepcję przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia i przedstawia ją do akceptacji kierownikowi ćwiczenia.

We wstępnych czynnościach zespół autorski powinien odnieść się do wniosków

¹⁵ I. Łysiak, op. cit., s. 87.

i zaleceń kontroli i zrealizowanych wcześniej ćwiczeń.

Do głównych zadań zespołu autorskiego zaliczamy¹⁶:

1. *Analizę tematu i rozkazu dowódcy, w tym:*
 - a) *zadań zawartych w programach i planach ćwiczeń na dany rok oraz innych dokumentach normatywnych;*
 - b) *wyników szkolenia indywidualnego i zespołowego uzyskanych przez jednostkę (dowództwo), w tym wyodrębnienie zagadnień szkoleniowych podlegających przećwiczeniu;*
 - c) *warunków istniejącej bazy szkoleniowej lub terminów wykorzystania poligono-wych ośrodków szkolenia.*
2. *Opracowanie Planu pracy zespołu autorskiego.*
3. *Dobór i studiowanie literatury.*
4. *Opracowanie Koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia oraz przedstawienie jej do akceptacji przełożonemu.*
5. *Zabezpieczenie wydawnictw topograficznych, sprzętu i materiałów pomocniczych.*
6. *Zorganizowanie i przeprowadzenie rekonesansu rejonu ćwiczenia.*
7. *Opracowanie dokumentów składowych Planu przeprowadzenia ćwiczenia.*
8. *Przegląd i skompletowanie dokumentacji ćwiczenia.*
9. *Opracowanie i wydanie Rozkazu organizacyjnego do przeprowadzenia ćwiczenia.*
10. *Zebranie uwag i wniosków po zakończeniu ćwiczenia, dotyczących jego przygotowania, w celu wykorzystania przy opracowywaniu kolejnych ćwiczeń.*

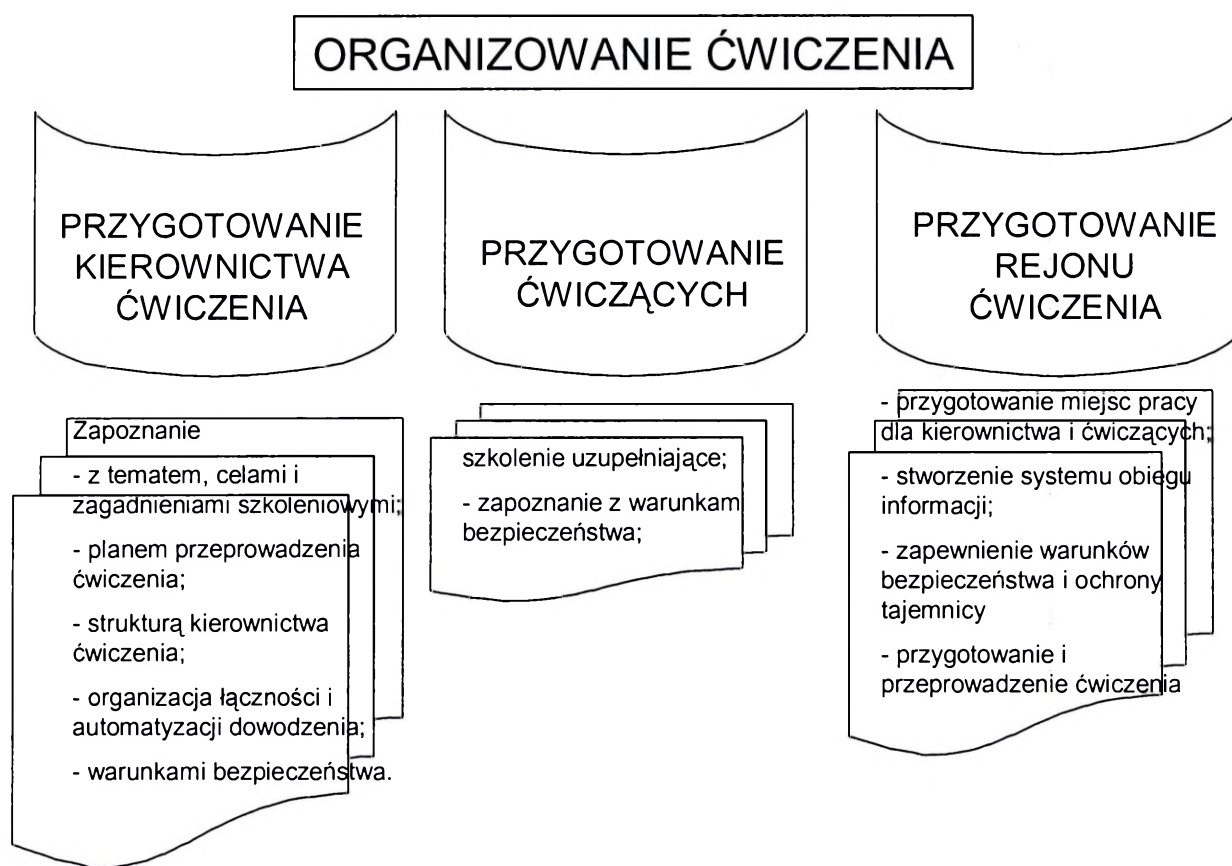
2.3. Organizowanie ćwiczenia

Organizowanie ćwiczenia jest trzecim, po programowaniu i planowaniu ćwiczenia, etapem przygotowania ćwiczenia. Obejmuje ono wykonanie szeregu złożonych przedsięwzięć organizacyjnych umożliwiających właściwe rozpoczęcie i prowadzenie ćwiczenia.

Zakres prac związanych z organizowaniem ćwiczenia zależy od jego rodzaju, szczebla

¹⁶ Instrukcja o ..., op. cit., s. 111.

organizacyjnego i ćwiczącego, rozmachu, możliwości materiałowo-technicznego zabezpieczenia itp. Organizowanie ćwiczenia powinno się odbywać pod kątem zapewnienia pełnego zrealizowania zagadnień szkoleniowych i osiągnięcia celów szkoleniowych w warunkach możliwie maksymalnie zbliżonych do warunków współczesnego pola walki.

Rys. 2.5. Czynności wykonywane w ramach organizowania ćwiczenia

Przejście z etapu planowania ćwiczenia do jego organizowania powinno odbyć się płynnie a zasadniczym wyróżnikiem zmiany etapu planowania na organizowanie ćwiczenia jest wydanie rozkazu organizacyjnego w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia, który jest pierwszym przedsięwzięciem etapu organizowania ćwiczenia.

Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z organizowaniem ćwiczenia najczęściej zalicza się:

- a) *przygotowanie kierownictwa ćwiczenia;*
- b) *przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu;*
- c) *przygotowanie rejonu ćwiczenia.*

2.3.1. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia

Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia to szereg przedsięwzięć o charakterze szkoleniowym i samokształceniowym, które mają na celu¹⁷:

- zapoznanie osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia z zamiarem i planowym przebiegiem ćwiczenia;
- uświadomienie osobom funkcyjnym kierownictwa ćwiczenia ich obowiązków i zadań do wykonania przed i czasie ćwiczenia;
- indywidualne przygotowanie się osób funkcyjnych do udziału w ćwiczeniu poprzez opracowanie niezbędnych dokumentów roboczych, wypisów z dokumentów ćwiczenia;
- zgranie poszczególnych osób funkcyjnych i komórek organizacyjnych do skutecznego kierowania przebiegiem ćwiczenia.

Za przygotowanie kierownictwa ćwiczenia odpowiada kierownik ćwiczenia. Za organizację, przygotowanie i kierowanie szkoleniem osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia odpowiedzialny jest szef sztabu kierownictwa ćwiczenia¹⁸.

Zgodnie z Instrukcją¹⁹ w ramach szkolenia kierownictwa ćwiczenia jego uczestnicy powinni być zapoznani z:

- a) tematem, celami i zagadnieniami szkoleniowymi,
- b) planem przeprowadzenia ćwiczenia, strukturą organizacyjną kierownictwa ćwiczenia oraz składem uczestników i strukturą organizacyjną ćwiczących stron,
- c) organizacją systemu łączności i automatyzacji dowodzenia,
- d) warunkami bezpieczeństwa, sposobem ewakuacji uszkodzonego sprzętu i udzielania pomocy rannym, sposobem zabezpieczenia medycznego kierownictwa,
- e) organizacją współdziałania z rodzajami wojsk.

Jednocześnie w ramach szkolenia powinien być udzielony instruktaż dowódcą grupy pozoracji pola walki, działań przeciwnika i innych powołanych rozkazem.

Celem tego szkolenia jest zapoznanie wszystkich uczestników ćwiczenia z powyższymi treściami oraz zapoznanie z obowiązkami wszystkie osoby funkcyjne

¹⁷ B. Szulc i in., op. cit., s.115

¹⁸ I. Łysiak, op. cit., s. 39.

¹⁹ Instrukcja o ..., op. cit., s. 65.

kierownictwa ćwiczenia.

W części zadaniowej szkolenia należy udzielić szczegółowych wytycznych i postawić zadania w zakresie prowadzenia ćwiczenia oraz inne wynikające z zakresu realizowanych obowiązków przez poszczególne osoby funkcyjne a nie ujętych w zakresie obowiązków danej osoby.

2.3.2. Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu

Właściwe przygotowanie ćwiczących pododdziałów do udziału w ćwiczeniu jest warunkiem uzyskania zamierzonych efektów szkoleniowych. Przygotowanie batalionu, kompanii jest skutkiem całego cyklu szkolenia od momentu przyjęcia specjalistów ze szkół młodszych specjalistów, czy wcielenia poborowych do pododdziału, aż do czasu zakończenia szkolenia w etapie kompania/batalion.

Za przygotowanie dowództwa ćwiczącego szczebla i podległych pododdziałów do ćwiczenia odpowiada dowódca najwyższego ćwiczącego szczebla dowodzenia. On też składa meldunek dowódcy/kierownikowi o gotowości ćwiczących do udziału w ćwiczeniu. Przygotowanie do ćwiczenia obejmuje²⁰:

- ❖ przygotowanie dowództw i dowódców pododdziałów;
- ❖ przygotowanie pododdziałów ćwiczących;
- ❖ przygotowanie uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Przygotowanie do ćwiczenia powinno mieć charakter planowy i być realizowane w przypadku dowództw i dowódców pododdziałów w ramach szkolenia doskonalącego kadry. Natomiast pododdziały ćwiczące przygotowują się do udziału w ćwiczeniu poprzez szkolenie programowe.

Pod względem treści szkolenia program umożliwia przygotowanie pododdziałów do prowadzenia działań taktycznych przez i w składzie batalionu dowodzenia lub powstałej na jego bazie pododdziałów łączności.

Właściwe przygotowanie batalionu/kompanii do udziału w ćwiczeniu nie polega tylko i wyłącznie na realizacji szkolenia programowego. Do przygotowania do ćwiczenia należy też: przygotowanie uzbrojenia, sprzętu bojowego, środków łączności i pozostałego wyposażenia ćwiczących pododdziałów.

Przed samym ćwiczeniem ćwiczący (zarówno kadra zawodowa jak i żołnierze zasadniczej służby wojskowej) powinni być zapoznani z warunkami bezpieczeństwa

²⁰ I. Łysiak, op. cit., s. 42.

podczas ćwiczenia, co powinno mieć odzwierciedlenie w dokumentach szkoleniowych i rozkazach dziennych pododdziałów.

Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniu kończy się przed rozpoczęciem ćwiczenia.

2.3.3. Przygotowanie rejonu ćwiczenia

Przygotowanie rejonu ćwiczenia to zespół przedsięwzięć w celu stworzenia warunków, które umożliwiają powstanie sytuacji taktycznych stosownie do realizowanych w ćwiczeniu, zapewniających jak największe podobieństwo do rzeczywistego pola walki oraz zapewniają kierownictwu ćwiczenia warunki do skutecznego i efektywnego kierowania przebiegiem ćwiczenia.

W ćwiczeniu taktyczno-specjalnym przygotowanie rejonu ćwiczenia obejmuje przedsięwzięcia i prace związane z²¹:

1. Stworzeniem warunków pracy kierownictwa ćwiczenia:

- rozpoznanie dróg dojazdowych dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia;
- rozpoznanie i niezbędna rozbudowa inżynieryjna rejonów stanowisk dowodzenia kierownictwa (punktów kierowania ćwiczeniem), o ile nie są one umieszczane w elementach infrastruktury stałej rejonu prowadzenia ćwiczenia;
- wyznaczenie punktów obserwacyjnych do kierowania ćwiczeniem,
- rozwinięcie systemu łączności kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie warunków socjalno-bytowych na potrzeby kierownictwa ćwiczenia.

2. Stworzeniem warunków zbliżonych do rzeczywistego pola walki:

- przygotowanie rejonów (odcinków) pozorowania pożarów, zniszczeń, skażeń;
- przygotowanie zapór inżynieryjnych;
- przygotowanie rejonów imitacji ognia artylerii i uderzeń lotnictwa;
- przygotowanie niezbędnego obciążenia sieci telekomunikacyjnych imitujących wymianę danych w relacjach dowodzenia,

Przygotowanie rejonu ćwiczenia należy do zakresu obowiązków zastępcy kierownika ćwiczenia do spraw działań taktycznych.

²¹ Instrukcja o ..., op. cit., s. 66.

2.4. Prowadzenie ćwiczenia

Prowadzenie ćwiczeń obejmuje przedsięwzięcia, których zrealizowanie warunkuje sprawny ich przebieg. Charakter i zakres tych przedsięwzięć jest uzależniony od ćwiczącego szczebla dowodzenia i zakresu kompleksowości przerabianej problematyki. Wyróżnia się umownie cztery podstawowe okresy w prowadzeniu ćwiczeń specjalnych dotyczące zarówno działania kierownictwa ćwiczenia jak i ćwiczących:²²:

1. *Rozpoczęcie ćwiczenia.*
2. *Część główną ćwiczenia.*
3. *Zakończenie ćwiczenia.*
4. *Przemieszczenie do miejsca stałej dyslokacji.*

2.4.1. Rozpoczęcie ćwiczenia

Rozpoczęcie ćwiczenia - obejmuje czynności, które pozwalają ćwiczącym oraz osobom funkcyjnym osiągnąć gotowość do ćwiczenia. Będą to czynności polegające na zajęciu określonych miejsc (rejonów) ćwiczenia oraz osiągnięcia określonego stopnia przygotowania do ćwiczenia. W okresie tym następuje najczęściej wręczenie założenia taktycznego i rozkazu bojowego łączności (aneksu łączności i informatyki do rozkazu bojowego).

Ćwiczenie taktyczno-specjalne rozpoczyna z zasady od osiągania wyższych stanów gotowości bojowej²³. Osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej wiąże się zwykle z przegrupowaniem ćwiczących dowództw i wojsk do rejonów alarmowych bądź innych wyznaczonych przez kierownictwo ćwiczenia²⁴. Jako punkt wyjściowy do ćwiczenia należy przyjąć zakończenie etapu zgrywania bojowego przez ćwiczące dowództwa i wojska.

Rozpoczęcie ćwiczenia kończy się z chwilą wręczenia ćwiczącemu dowództwu rozkazu bojowego lub rozpoczęciu organizowania działań (jeżeli ćwiczące dowództwo prowadziło planowanie działań w fazie przygotowania ćwiczenia).

Przygotowanie do wykonywania zadań łączności - obejmuje przedsięwzięcia dotyczące merytorycznej działalności osób funkcyjnych ćwiczącego dowództwa

²² *Instrukcja o ...*, op. cit., s. 69.

²³ I. Łysiak, op. cit., s. 45.

²⁴ B. Szulc i in., op. cit., s. 150.

polegające na zapoznaniu się z określoną sytuacją taktyczną i łączności, przygotowaniu danych do podjęcia przez ćwiczącego dowódcę decyzji i stawianiu zadań. Ćwiczące pododdziały łączności w tym okresie realizują przedsięwzięcia obejmujące przygotowanie stanów osobowych, sprzętu łączności, terenu oraz inne wynikające z otrzymanych zadań itp.

2.4.2. Część główna ćwiczenia

Część główna ćwiczenia dotyczy organizowania działań i realizacji zadań taktycznych i łączności wynikających z podjętych decyzji, a przez kierownictwo - założonych celów i zagadnień szkoleniowych, ujętych w planach przeprowadzenia ćwiczenia. Praca kierownika ćwiczenia w tym etapie powinna polegać na wszechstronnym zapoznaniu się ze sposobami, możliwościami oraz metodami realizowanych zadań, reakcji na zaistniałe nieprawidłowości, udzielaniu osobom funkcyjnym kierownictwa wytycznych do korygowania dynamiki walki, itp.

W części głównej ćwiczenia główny wysiłek kierownictwa ćwiczenia powinien być ukierunkowany na terminowym (zgodnym z planem przeprowadzenia ćwiczenia) rozgrywaniem epizodów taktycznych, kontroli obiegu informacji w ćwiczących dowództwach i wojskach, reakcji ćwiczących na zmiany zaistniałe w sytuacji taktycznej w poszczególnych etapach ćwiczenia.

W trakcie części głównej ćwiczenia można wyróżnić dwa zasadnicze okresy: przygotowania oraz prowadzenia walki.

W okresie przygotowania do działania ćwiczącym po zapoznaniu się z sytuacją wyjściową na pierwszy dzień ćwiczenia wręcza się rozkaz bojowy lub stawia zadania bojowe. W tym okresie kierownik (kierownictwo) ćwiczenia zwraca szczególną uwagę na²⁵:

zrozumienie przez ćwiczących sytuacji wyjściowej oraz treści otrzymanego zadania;

organizację pracy na SD ćwiczących dowództw;

umiejętność organizowania działań w terenie (rekonesans dowódcy batalionu, dowódców kompanii) oraz wykorzystania jego prowadzenia;

konkretność i terminowość przekazywania zadań podległym pododdziałom;

organizację łączności w relacjach dowodzenia;

²⁵ I. Łysiak, op. cit., s. 46.

*organizację zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego;
formę i treść opracowywanych dokumentów bojowych.*

W okresie prowadzenia działań główny wysiłek kierownictwa ćwiczenia skierowany jest na zapewnienie właściwego i terminowego rozwijania się sytuacji taktyczno-specjalnej, a przez to zrealizowania w pełni zaplanowanych zagadnień szkoleniowych²⁶. Należy dążyć do tego, aby wszelkie zadania i wiadomości przekazywane były dla ćwiczących w takiej formie oraz takimi sposobami, jakimi ćwiczące dowództwa otrzymywałyby w warunkach bojowych.

Kierownictwo ćwiczenia powinno zwracać szczególną uwagę na trafność i taktyczno-specjalne uzasadnienie decyzji podejmowanych przez ćwiczące dowództwa, co powinno skutkować przyznaniu bądź nie powodzenia ćwiczącym. Przyznając powodzenie należy brać pod uwagę:

*terminowość podjęcia decyzji przez ćwiczących;
trafność podejmowanych decyzji;
wykorzystanie sił i środków łączności;
organizację dowodzenia;
praktyczne działanie pododdziałów łączności.*

Prowadzenie pozoracji pola walki i działania przeciwnika.

Istotną rolę w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym, spełnia właściwa organizacja pozorowania pola walki oraz działań przeciwnika (w tym radioelektroniczna). Stworzona koncepcja pozorowania (ujęta w planie pozorowania pola walki i działań przeciwnika) odzwierciedlając zagrożenia współczesnego pola walki zmusza ćwiczące dowództwa i wojska do realizacji zasad bezpieczeństwa bojowego – zabezpieczenia bojowego i ochrony informacji. Organizacja pozorowania pola walki i działań przeciwnika dostosowana do planowanego działania przeciwnika ma na celu wymuszenie takiego stopnia gotowości bojowej ćwiczących by mogli oni pozostawać w gotowości do podjęcia działań na każdy sygnał o zagrożeniu w stopniu umożliwiającym im jednak realizację planowanych działań.

W prowadzeniu pozoracji działań przeciwnika należy wykorzystywać możliwości oddziaływania przeciwnika na system dowodzenia ćwiczących dowództw i wojsk – prowadzenie działań dywersyjno – sabotażowych, rozpoznawczych, wywiadowczych – rozpoznanie osobowe oraz walki elektronicznej.

²⁶ Tamże, s. 47.

Pozoracja działań przeciwnika powinna działać zgodnie z zasadami taktycznymi (wzorcem doktrynalnym działania przeciwnika przyjętym na potrzeby ćwiczenia) w kontekście decyzji ćwiczących dowództw i położenia elementów ćwiczących wojsk. Każdorazowo pozorowanie działań przeciwnika powinno być oparte o pozorowanie pola walki. Pozoracja pola walki ma na celu:

urealnienie prowadzonej pozoracji działań przeciwnika;

umożliwienie oceny przeciwnika;

prowadzenia przez ćwiczących działań z zapewnieniem właściwego zabezpieczenia bojowego;

wizualne i dźwiękowe obcowanie z warunkami pola walki.

2.4.3. Zakończenie ćwiczenia

Ćwiczenie kończy się po zrealizowaniu tematu ćwiczenia (przerobieniu wszystkich zagadnień szkoleniowych) w miejscu zakończenia lub innym wyznaczonym przez kierownika ćwiczenia²⁷.

Zakończenie ćwiczenia obejmuje: przerwanie działań ćwiczących i grup pozorowania pola walki i działań przeciwnika, rozliczenie dokumentów, przygotowanie stanu osobowego i sprzętu do przejścia w stan programowego szkolenia²⁸.

W rejonie zakończenia ćwiczenia w pododdziałach zbiera się amunicję, materiały wybuchowe i środki pozoracji pola walki, niszczy niewybuchy i niewypały zaobserwowane w czasie prowadzenia ćwiczenia oraz sprawdza stan osobowy żołnierzy i sprzętu wojskowego. W ćwiczeniach z wojskami zachodzi konieczność naprawy uszkodzonych dróg, zasypania okopów oraz usunięcia zapór inżynieryjnych. W przypadku użycia środków imitujących skażenia chemiczne odkaża się lub ochrania teren skażony do czasu uzyskania całkowitego bezpieczeństwa. O wynikach tych działań melduje się przełożonemu. Dodatkowo dowódcy ćwiczących dowództw i pododdziałów składają meldunek kierownikowi ćwiczenia o zakończeniu ćwiczenia i realizacji w/w przedsięwzięć.

²⁷ B. Szulc i in., op. cit., s.189.

²⁸ Instrukcja o ..., op. cit., s. 69.

2.4.4. Przemieszczenie do miejsc stałej dyslokacji lub tymczasowego miejsca postoju

Ćwiczenia uważa się za zakończone dopiero po przemieszczeniu ćwiczących wojsk do miejsc stałej dyslokacji lub tymczasowego miejsca postoju, wykonaniu obsługiwań technicznych uzbrojenia i sprzętu wojskowego, sprawdzeniu i zamknięciu UiSW w wyznaczonych magazynach broni, PST. Powrót wojsk po zakończeniu ćwiczenia i prowadzenie obsługiwań UiSW organizują dowódcy ćwiczących wojsk w oparciu o wytyczne kierownika ćwiczenia.

Zakończenie obsługiwań technicznych jest wyznacznikiem rozpoczęcia omówienia wstępnego ćwiczenia. Miejsce prowadzenia omówienia wstępnego ćwiczenia uzależnione jest od decyzji kierownika ćwiczenia. Zgodnie z rozkazem organizacyjnym w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia zostaje wyznaczony termin i miejsce omówienia wstępnego ćwiczenia, które może odbyć się: w rejonie wyznaczonym ćwiczącym wojskom do zajęcia po zakończeniu ćwiczenia, po powrocie ćwiczących do MCzP. W wyjątkowych wypadkach omówienie wstępne ćwiczenia może odbyć się po powrocie ćwiczących wojsk do miejsc stałej dyslokacji. Decyzja, co do czasu i miejsca omówienia ćwiczenia powinna być uzależniona od: czasu od zakończenia ćwiczenia, możliwości rejonu ześrodkowania po zakończeniu ćwiczenia, przedsięwzięć szkoleniowych planowanych do realizacji przez ćwiczące wojska po zakończeniu ćwiczenia.

2.5. Omówienie i sprawozdanie z ćwiczenia

Omówienie i sprawozdanie z ćwiczenia są końcowymi etapami procesu przeprowadzenia ćwiczenia. Celem tych etapów jest wyciągnięcie jak największych korzyści z wysiłków i nakładów poniesionych w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczenia.

Etap omówienia ćwiczenia ma duże znaczenie szkoleniowe, ponieważ efektywna jego realizacja powinna określić kierunki dalszego doskonalenia dowództw i wojsk w obszarze strukturalnym, funkcjonalnym i przedmiotowym.

2.5.1. Omówienie ćwiczenia

Omówienie ćwiczenia polega na oficjalnym ustosunkowaniu się kierownictwa ćwiczenia oraz ćwiczących dowództw i wojsk do stopnia osiągnięcia założonych celów ćwiczenia oraz stopnia realizacji zagadnień szkoleniowych. Zawiera ono:

- ocenę aktualnego stanu wyszkolenia operacyjno-taktycznego dowództw;
- ocenę wyszkolenia bojowego ćwiczących wojsk.

Zasadniczym celem omówienia ćwiczenia jest określenie kierunków dalszego doskonalenia procesu szkolenia dowództw i wojsk.

Omówienie ćwiczenia przeprowadza się w dwóch wyraźnie oddzielonych czasowo etapach:

1. Wstępne, w miejscu zakończenia ćwiczenia,
2. Szczegółowe, w garnizonie.

Ćwiczenie z wojskami omawia kierownik ćwiczenia (w oparciu o materiały przygotowane przez kierownictwo ćwiczenia) z całym stanem osobowym i oddzielnie z ćwiczącymi dowództwami.

Przyjmuje się, że omówienie ćwiczenia spełnia swoją rolę, jeżeli:

- *cehuje je konkretność oraz obiektywizm oceny ćwiczących i bezkompromisowe ujawnianie niedociągnięć* (w oparciu o stwierdzone merytorycznie pozytywne i negatywne zjawiska, problemy, zdarzenia, uchybienia, zaniechania działań);
- *dokonano wnikliwej i wszechstronnej oceny działania ćwiczących dowództw i wojsk* (w trakcie trwania ćwiczenia przez odpowiednio przygotowany zespół analizy, oceny i omówienia ćwiczenia);
- *forma i warunki omówienia zaabsorbowały uwagę uczestników omówienia* (miejsce prowadzenia omówienia ćwiczenia i jego czas po zakończeniu ćwiczenia);
- *skład uczestników omówienia uwzględnił potrzebę zachowania autorytetu służbowego* (tzw. omówienie kaskadowe - według szczebli działania lub hierarchii stanowisk służbowych).

Omówienie prowadzi się w rejonie zakończenia ćwiczenia lub rozmieszczenia kierownictwa ćwiczenia albo po powrocie ćwiczących do garnizonu. W przypadku ćwiczeń taktyczno-specjalnego omówienie wstępne przeprowadza się najczęściej w rejonie zakończenia ćwiczenia, natomiast omówienie szczegółowe po powrocie do

garnizonu.

Omówienie wstępne – przeprowadza osobiście kierownik ćwiczenia bezpośrednio po zakończeniu ćwiczenia. Przeprowadza się je z udziałem wszystkich uczestników ćwiczenia, gdy jeszcze w pamięci pozostają żywe wrażenia z ćwiczenia.

Celem omówienia wstępnego jest²⁹:

- zebranie uwag i wniosków od wszystkich uczestników ćwiczenia;
- przedyskutowanie jakości (sposobów) wywiązywania się ze swoich zadań w toku ćwiczenia, szczególnie w odniesieniu do celów założonych w Planie przeprowadzenia ćwiczenia;
- wskazanie wykorzystania zebranych doświadczeń i wniosków do ewentualnego wdrożenia w praktyce szkoleniowej.

W uzasadnionych przypadkach, jeżeli przemawiają za tym względy szkoleniowe, w omówieniu tym mogą wziąć udział dowódcy nieuczestniczący w ćwiczeniu³⁰.

W trakcie omówienia wstępnego można wyróżnić trzy zasadnicze części.

W części pierwszej, najczęściej szef centrum koordynacyjnego, podaje temat, cele szkoleniowe, skład stron, położenie wyjściowe i zamiary (decyzje) stron.

W części drugiej omówienia przedstawia się ogólny przebieg ćwiczenia. Uwzględnia się tu ocenę podejmowanych decyzji przez ćwiczących oraz w miarę potrzeby mogą być wyjaśnione teoretyczne podstawy realizowanych zagadnień szkoleniowych, zwłaszcza nowych lub niewłaściwie rozwiązywanych problemów taktycznych i organizacyjnych. Przebieg tej części może być zrealizowany według etapów ćwiczenia lub problemów taktycznych i organizacyjnych³¹.

W części trzeciej omówienia wstępnego kierownik ćwiczenia przedstawia uogólnione wnioski, w których wskazuje stopień osiągnięcia celów ćwiczenia. Następnie stawia zadania dotyczące wykorzystania pozytywnych doświadczeń ćwiczenia oraz określa sposoby i terminy usunięcia niedociągnięć stwierdzonych w czasie ćwiczenia.

Za właściwe przygotowanie omówienia wstępnego ćwiczenia odpowiada zespół analizy, oceny i omówienia ćwiczenia ze składu kierownictwa ćwiczenia. Do zadań tego zespołu w zakresie omówienia wstępnego ćwiczenia zaliczamy³²:

²⁹ Instrukcja o ..., op. cit., s. 109.

³⁰ B. Szulc i in., op. cit., s. 193.

³¹ Tamże, s. 194.

³² Tamże, s. 195.

- przygotowanie materiałów oraz opracowanie teorii problemów wynikających z zagadnień szkoleniowych ćwiczenia;
- opracowanie i przedstawienie do podpisu wytycznych, co do sposobu przygotowania i terminów przedstawiania materiałów (wniosków) do omówienia ćwiczenia przez osoby funkcyjne i komórki organizacyjne kierownictwa ćwiczenia;
- udział przedstawicieli zespołu analizy, oceny i omówienia ćwiczenia w wysłuchiowaniu decyzji oraz obserwacja metod pracy ćwiczących;
- przygotowanie projektu omówienia ćwiczenia;
- organizacja omówienia ćwiczenia;
- przygotowanie map, schematów i innych środków audiowizualnych wykorzystywanych podczas omówienia.

Omówienie szczegółowe – przeprowadzają osoby funkcyjne zajmujące zasadnicze stanowiska w kierownictwie ćwiczenia oraz ćwiczący dowódcy. Przedsięwzięcie to realizowane jest między 10 a 15 dniem po zakończeniu ćwiczenia. Wyniki omówienia szczegółowego przesyła się do wszystkich biorących udział w ćwiczeniu dowództw oraz innych zainteresowanych komórek organizacyjnych dowództw rodzajów wojsk.

Przebieg omówienia może przyjmować następujący układ³³:

1. Przedstawienie tematu, celów szkoleniowych, składu stron, ich położenie wyjściowe oraz zamiary;
2. Omówienie przebiegu ćwiczenia;
3. Uwagi szefa zespołu (grupy) omówienia dotyczące przebiegu ćwiczenia według jego etapów;
4. Uwagi szczegółowe osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia;
5. Uwagi i spostrzeżenia dowódców biorących udział w ćwiczeniu;
6. Uwagi zamykające, kierownika ćwiczenia dla poszczególnych uczestników omówienia.

Każde omówienie powinno być ujęte w ramy organizacyjne. Dlatego powinno się opracować plan omówienia, który powinien zawierać:

- nazwę dokumentu,
- temat ćwiczenia,

³³ Instrukcja o ..., op. cit., s. 109-110.

- termin omówienia,
- miejsce omówienia,
- wykaz osób biorących udział w omówieniu,
- zabezpieczenie materiałowe,
- wykaz przedsięwzięć przygotowawczych (z podaniem osób odpowiedzialnych),
- przebieg omówienia.

Przebieg omówienia najczęściej opracowuje się w formie tabelarycznej w następującym układzie³⁴:

- wprowadzenie do omówienia;
- wystąpienie szefa zespołu autorskiego;
- wystąpienie ćwiczących dowództw;
- wystąpienie zasadniczych osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących dowódców;
- wystąpienie kierownika ćwiczenia;
- zakończenie omówienia.

W niektórych sytuacjach omówienie ogranicza się do wystąpienia kierownika ćwiczenia i zastępcy kierownika ds. działań taktycznych i ogniowych. W takiej sytuacji zespół analizy, oceny i omówienia ćwiczenia przygotowuje projekt omówienia dla kierownika ćwiczenia. Układ tego dokumentu nie jest zawarty w instrukcji i zależy on od ustaleń i indywidualnych wymagań kierownika ćwiczenia. Dlatego jest konieczna ciągła bezpośrednia współpraca w/w zespołu z kierownikiem ćwiczenia.

Sprawozdanie z przeprowadzonego ćwiczenia jest źródłem informacji o ćwiczeniu dla przyłożonych kierownika ćwiczenia i pozwala na wyznaczenie kierunków dalszego doskonalenia dowództw i wojsk wyższego szczebla dowodzenia.

Sprawozdanie z ćwiczenia opracowuje się w formie pisemnej i przesyła się do przełożonego kierownika ćwiczenia.

Zgodnie ze instrukcją³⁵ wyróżniamy dwa rodzaje sprawozdań z ćwiczenia: sprawozdanie wstępne i sprawozdanie końcowe.

³⁴ B. Szulc i in., op. cit., s. 196.

³⁵ Instrukcja o ..., op. cit., s. 107-108.

2.5.2. Sprawozdanie z ćwiczenia

Jest pierwszym oficjalnym, pisemnym meldunkiem składanym po zakończeniu ćwiczenia. Powinno być ono przesłane do przełożonego przez kierownika ćwiczenia w terminie do 5 dni od daty jego zakończenia.

Sprawozdanie to powinno zawierać³⁶:

- nazwę i termin przeprowadzenia ćwiczenia;
- cele i problemy rozpatrywane w ćwiczeniu;
- przedsięwzięcia realizowane w trakcie planowania ćwiczenia;
- bazę danych z ćwiczenia (w części dotyczącej ogólnej struktury organizacyjnej ćwiczących);
- skład kierownictwa ćwiczenia;
- problemy rozpoznawcze i operacyjne;
- problemy połączonych działań;
- zagadnienia zabezpieczenia logistycznego;
- zagadnienia współpracy z komórkami pozamilitarnymi.

To dokument kończący ćwiczenie. Opracowywane jest przez kierownictwo ćwiczenia (grupa oceny ćwiczenia) i przesyłane do przełożonego oraz pozostałych wyższych dowództw i sztabów zgodnie z obowiązującym w Siłach Zbrojnych RP systemem sprawozdawczości.

Podstawę merytoryczną opracowania końcowego sprawozdania z ćwiczenia stanowią:

- sprawozdanie wstępne z ćwiczenia, opracowane przez grupę oceny ćwiczenia;
- uwagi i spostrzeżenia określone w ramach omówienia wstępnego;
- oceny, uwagi i ustalenia przedstawione podczas omówienia szczegółowego;
- uwagi i propozycje uczestników ćwiczenia;
- raport z analizy ćwiczenia, opracowany przez grupę analizy ćwiczenia.

Sprawozdanie końcowe powinno zawierać krótki opis ćwiczenia, główne wnioski i zalecenia oraz podjęte lub też proponowane działania przez dowództwa i sztaby składające sprawozdanie. Ponadto, dokument ten może zawierać opis nowatorskich

³⁶ Instrukcja o ..., op. cit., s. 107.

(ciekawych) rozwiązań szkoleniowo-metodycznych zastosowanych w ćwiczeniu oraz sposób ich wdrożenia (rozpowszechnienia) do procesu szkolenia dowództw i wojsk.

Sprawozdanie końcowe z ćwiczenia powinno przyjąć następujący układ ³⁷:

1. Pismo wprowadzające (przedstawienie komentarza ogólnego na temat ćwiczenia, potrzeba przeprowadzenia ćwiczenia (potrzeby szkoleniowe dowództw i ćwiczących wojsk), uwarunkowania taktyczno - operacyjne i ogólna koncepcja ćwiczenia oraz anomalii, w tym: nieprawidłowości, odstępstwa od norm, zasad i reguł występujących w trakcie przygotowania i prowadzenia ćwiczenia).
2. Streszczenie ćwiczenia, które powinno zawierać:
 - 1) identyfikację ćwiczenia (nazwa, typ, rodzaj i obszar prowadzenia oraz inne istotne dane przyjęte w trakcie organizacji ćwiczenia);
 - 2) dane kierownictwa ćwiczenia;
 - 3) wykaz uczestniczących dowództw i wojsk przedstawiony w formie tabelarycznej;
 - 4) cel główny i cele szczegółowe.
3. Opis ćwiczenia. Powinien dostarczyć pełnej i wyczerpującej informacji dotyczącej celu głównego i celów szczegółowych ćwiczenia).
4. Załączniki tematyczne powinny zawierać rekomendacje, propozycje, komentarze i polecenia do dalszego działania dla podwładnych dowództw i wojsk, a także dla wyższych dowództw i agencji zewnętrznych. Obszary tematyczne załączników mogą być podporządkowane tylko sprawom operacyjnym lub innym, takim jak: planowanie i prowadzenie ćwiczenia, logistyka, komunikacja czy transport. Załączniki te powinny określać w niezbędnym zakresie, zagadnienia dotyczące:
 - 1) zaistniałych problemów, które są odbiegające od ogólnie przyjętych, w stosunku do poszczególnych obszarów tematycznych;
 - 2) komentarza kierownika ćwiczenia;
 - 3) wniosków i rekomendacji kierownika ćwiczenia w zakresie podjęcia działań z ich jasnym opisem oraz określeniem wykonawcy;
 - 4) wcielenia do praktyki szkoleniowej nowych, wartościowych rozwiązań poprzez weryfikację, uaktualnienie lub opracowanie publikacji,

³⁷ Instrukcja o ..., op. cit., s. 155.

poradników i instrukcji dotyczących problematyki przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

5. Podsumowanie działania to sposób realizacji poleceń, zadań i rekomendacji przedstawionych przez kierownika ćwiczenia w załącznikach tematycznych.

Opracowując sprawozdanie należy unikać ogólnikowych sformułowań takich jak: „osiągnięto wyższy poziom”, „uzyskano znaczny postęp”, „pogłębiono wiadomości”, „nie zawsze właściwie organizowano współdziałanie”, itp.³⁸.

W sprawozdaniach z ćwiczenia należy dążyć do wyraźnego oddzielenia wykazu osiągnięć i niedociągnięć, mocnych i słabych stron działalności ćwiczących z uwzględnieniem przyczyn zaistniałych zjawisk. Pozwala to na lepsze wykorzystanie informacji zawartych w sprawozdaniu w tym na prowadzenie analizy porównawczej poszczególnych dowództw i wojsk.

2.6. Ocena przeprowadzonego ćwiczenia

Ogólna ocena ćwiczenia z wojskami jest średnią arytmetyczną ocen obejmującą następujące działy³⁹:

- 1) działalność taktyczną dowództw i dowódców;
- 2) działalność taktyczną wojsk;
- 3) efektywność działań bojowych⁴⁰.

Program oceny jednostki wojskowej w ramach inspekcji i kontroli kompleksowej (problemowej) w działach D – Rozmieszczenie, E – Obrona Przeciwchemiczna, F – Wyszukowanie taktyczne, stanowi podstawę do oceny dowództw i wojsk w ćwiczeniach z wojskami. Ocena za poszczególne przedmioty wystawiana jest na podstawie wymagań i kryteriów ocen określanych dla każdego przedmiotu. Wymagania i kryteria ocen określają stan pożądany oraz możliwe odstępstwa od tego stanu a wpływające na zmianę oceny – jej obniżenie (ocen wyższych ponad ocenę bardzo dobrą nie wystawia się, nawet w przypadku, gdy rozwiązania przyjęte w dowództwie, czy pododdziale stanowią element wyróżniający i są godne rozpropagowania w całych siłach zbrojnych. Ocenę niedostateczną wystawia się za przedmiot w wypadku, gdy stwierdzony stan faktyczny nie daje podstaw do wystawienia oceny pozytywnej.

³⁸ B. Szulc i in., op. cit., s. 198.

³⁹ *Instrukcja o ...*, op. cit., s. 110.

⁴⁰ Szczegółowe warunki oceny zawarte są w „Programie oceny jednostki wojskowej w ramach inspekcji

Ocenianie poszczególnych działów nie jest oceną średnią z poszczególnych przedmiotów. Ocenę z działu wystawia się następująco:

1. Ocenę **bardzo dobrze** – jeżeli nie więcej niż z jednego przedmiotu wystawiono ocenę dobrą a z pozostałych przedmiotów oceny bardzo dobre,
2. Ocenę **dobrze** - jeżeli nie więcej niż z jednego przedmiotu wystawiono ocenę dostateczną a z pozostałych przedmiotów oceny bardzo dobre i dobre,
3. Ocenę **dostateczna** - jeżeli we wszystkich działach oprócz działu wyszkolenie taktyczne z nie więcej niż dwóch przedmiotów wystawiono ocenę niedostateczną a z pozostałych przedmiotów oceny pozytywne.

W dziale *wyszkolenie taktyczne* dopuszcza się jedną ocenę niedostateczną z przedmiotów oprócz przedmiotu „Efektywność działań bojowych”, z którego musi być ocena pozytywna.

Ocenę **niedostateczną** – jeżeli we wszystkich działach oprócz działu wyszkolenie taktyczne wystawiono więcej niż dwie oceny niedostateczne, w dziale wyszkolenie taktyczne występuje więcej niż jedna ocena niedostateczna lub ocena niedostateczna za przedmiot „Efektywność działań bojowych”.

ROZDZIAŁ III

DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI

3.1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia

Plan przeprowadzenia ćwiczenia¹ stanowi zbiór wszystkich dokumentów opracowywanych w czasie planowania, realizowania i omówienia ćwiczenia. Z tego też powodu, jest to dokument podlegający ciągłemu rozwojowi, aż do momentu sporządzenia sprawozdania końcowego z ćwiczenia.

Plan przeprowadzenia ćwiczenia składa się z części głównej (część opisowa), części uzupełniającej (część graficzna) i dokumentów dodatkowych wchodzących w skład Planu przeprowadzenia ćwiczenia.

Część opisowa planu składa się z pięciu części:

- *organizacyjnej,*
- *operacyjnej,*
- *kierowania ćwiczeniem,*
- *planu podawania wiadomości,*
- *oceny, analizy i sprawozdawczości.*

Część uzupełniająca jest zasadniczym dokumentem graficznym sporządzanym na mapie o skali dostosowanej do najwyższego ćwiczącego szczebla dowodzenia. Do ćwiczenia taktycznego z wojskami należy przyjąć skalę 1:50000.

Część graficzna powinna zawierać:

- *tytuł: temat ćwiczenia, rodzaj ćwiczenia, kryptonim;*
- *umowna granica między stronami;*
- *pokozenie wyjściowe wojsk (rzeczywiste i zamiary walki stron);*
- *zadanie ćwiczących szczebli dowodzenia;*
- *zamiar walki dowódcy szczebla przełożonego kierownika ćwiczenia;*
- *podział ćwiczenia na etapy (temat, czas trwania, zagadnienia szkoleniowe);*
- *rubieże dynamiki walki;*

¹ Na szczeblu brygady

– rejony strzelań i bombardowań;
– rejony ześrodkowania wojsk po zakończeniu ćwiczenia;
rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia kierownictwa ćwiczenia (punkty kierowania ćwiczeniem) i ćwiczących dowódców.

Wykaz dokumentów opracowywanych do ćwiczenia taktyczno-specjalnego z pododdziałami łączności na poszczególnych szczeblach dowodzenia przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Nazwa dokumentu	kompania	batalion	brygada	Uwagi
Dokumenty organizacyjne				
1. Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia	1/	1/	x	1/w rozkazie dziennym
2. Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia			x	
3. Rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia	1/	1/	x	
- plan (harmonogram) przygotowania ćwiczenia	x		x	
- plan rekonesansu zespołu autorskiego	x	x	x	
- plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia		x	x	
Dokumenty kierowania ćwiczeniem				
1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia		x	x	2/ w planie - konspekcie
- ramowy plan pracy osobistej osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia	2/		x	
- plan łączności kierownictwa ćwiczenia	2/	x	x	
- plan zabezpieczenia działań wojsk		x	x	
- plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika	2/	x	x	
- plan podawania wiadomości	2/	x	x	
- plan konspekt do organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia na szczeblu kompanii	x	x		
Dokumenty dla ćwiczących				
1. Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia	x	x	x	
- sytuacja na kolejne etapy ćwiczenia	x	x	x	
2. Dokumenty rozkazodawcze	x	x	x	
3. Inne dokumenty pomocnicze (zestawienia, plany itp.)	x	x	x	

3.2. Dokumenty organizacyjne

3.2.1. Rozkaz w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia

Jednym z najważniejszych dokumentów organizacyjnych do ćwiczenia jest rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia wydawany przez dowódcę organizującego ćwiczenie (np. dla batalionu łączności ze składu brygady – dowódca brygady, analogicznie dla batalionu łączności ze składu dywizji – dowódca dywizji).

Dokument składa się z dwóch części:

- Informacyjnej,
- Rozkazującej.

W części informacyjnej umieszcza się:

- 1) Podstawę przeprowadzenia ćwiczenia;
- 2) Tematy i termin przeprowadzenia ćwiczenia;
- 3) Miejsce (rejon) przeprowadzenia ćwiczenia.

Część rozkazująca zawiera takie punkty, jak:

1. Skład kierownictwa ćwiczenia.
2. Sposób oznakowania kierownictwa ćwiczenia.
3. Skład ćwiczących.
4. Zadania przygotowawcze dla ćwiczących.
5. Organizację łączności, informatyki i ochrony tajemnicy.
6. Ilość i rodzaj zużycia środków materiałowych.
7. Przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego.
8. Sposób zapobiegania stratom i szkodom oraz skład komisji do ich likwidowania.
9. Warunki bezpieczeństwa nie określone w regulaminach.
10. Termin i miejsce przeprowadzenia szkolenia kierownictwa ćwiczenia.
11. Termin gotowości do ćwiczenia kierownictwa, ćwiczących dowództw i wojsk oraz systemu łączności.
12. Ubiór i wyposażenie kierownictwa ćwiczenia.
13. Termin i miejsce omówienia ćwiczenia.

3.2.2. Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia

Zespół autorski po zapoznaniu się z rozkazem w sprawie przygotowania ćwiczenia oraz analizie tematu i określeniu celów szkoleniowych ćwiczenia przy jednoczesnym uwzględnieniu wniosków wpływających z rekonesansu rejonu ćwiczenia, przystępuje do opracowania Koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia. Jest to zasadniczy dokument organizacyjny, który podlega zatwierdzeniu przez przełożonego kierownika ćwiczenia.

Zasadniczy układ i przykład koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia zawarty jest w załączniku.

Struktura koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia pozwala na jej podział funkcjonalny na trzy zasadnicze grupy informacji:

- *wytyczne i wskazówki organizacyjno-informacyjne,*
- *wskazówki metodyczne,*
- *sytuacja taktyczna do ćwiczenia.*

Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia składa się z części opisowej (część główna) i graficznej (załącznik). Część opisowa zawiera:

- *wykaz dokumentów stanowiących podstawę przygotowania ćwiczenia,*
- *wykaz dokumentów normatywnych wpływających na proces przygotowania ćwiczenia,*
- *ogólne informacje o ćwiczeniu,*
- *założenia i cel operacyjny ćwiczenia,*
- *cele szkoleniowe i zagadnienia ćwiczenia,*
- *sytuację taktyczną do ćwiczenia,*
- *wskazówki organizacyjne,*
- *wskazówki logistyczne i administracyjne,*
- *wytyczne dotyczące omówienia i sprawozdawczości z ćwiczenia.*

Część graficzna zawiera schemat sytuacji taktycznej do ćwiczenia. Sporządzana na mapie w skali odpowiadającej najwyższemu ćwiczącemu szczeblowi dowodzenia powinna zawierać ogół informacji o sytuacji taktycznej przyjętej do ćwiczenia a w szczególności:

- *umowną granicę między przyjętymi stronami konfliktu,*
- *położenie wyjściowe i zamiary stron konfliktu,*

- *zadanie szczebla dowodzenia kierownika ćwiczenia,*
- *zamiar ćwiczących szczebli dowodzenia,*
- *położenie wyjściowe ćwiczących szczebli dowodzenia,*
- *położenie wyjściowe i zamiar sąsiadów(w tym układu pozamilitarnego),*
- *podział ćwiczenia na etapy i czas ich trwania,*
- *rubieże położen dynamicznych,*
- *rejony rozwinięcia stanowisk kierowania ćwiczeniem i stanowisk dowodzenia ćwiczących szczebli dowodzenia,*

Koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia zatwierdzona przez przełożonego kierownika ćwiczenia w terminie umożliwiającym właściwe przygotowanie ćwiczenia jest podstawą do kontynuowania prac nad dalszymi elementami planu przeprowadzenia ćwiczenia.

3.2.3. Rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego

Rozkaz Organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia jest zasadniczym dokumentem rozkazodawczym umieszczonym w rozkazie dziennym ZT/oddziału stanowiącym podstawę do zapotrzebowania środków bojowych i MPS do zabezpieczenia ćwiczenia, organizacji żywienia żołnierzy i kadry biorącej udział w ćwiczeniu, zabezpieczenia medycznego ćwiczenia, zabezpieczenia wydawnictw topograficznych, organizacji likwidacji ewentualnych strat i szkód powstałych w trakcie trwania ćwiczenia, zapoznania wszystkich biorących udział w ćwiczeniu z warunkami bezpieczeństwa nie zawartymi w regulaminach i instrukcjach obiektów.

Struktura rozkazu w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia określa w sposób jednoznaczny:

- *podstawę i temat oraz termin przeprowadzenia ćwiczenia;*
- *miejsce (rejon) prowadzenia ćwiczenia;*
- *zasadnicze zadania w zakresie:*
 - składu kierownictwa ćwiczenia i ich zadań,
 - sposobu oznakowania kierownictwa ćwiczenia i pododdziałów pozoracji,
 - składu ćwiczących i struktury dowodzenia na czas ćwiczenia,
 - przygotowania kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących dowództw i wojsk,

- organizacji łączności, informatyki i ochrony tajemnicy (zwłaszcza do ćwiczeń międzynarodowych PfP),
- ilości, rodzaje środków bojowych i materiałowych oraz pozoracji pola walki,
- przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego ćwiczenia,
- sposobu zapobiegania stratom i szkodom w ćwiczeniu,
- warunków bezpieczeństwa,
- zasadniczych terminów w ćwiczeniu,
- ubioru i wyposażenia kierownictwa ćwiczenia.

Powyższe informacje są niezbędne w celu zabezpieczenia sprawnego przebiegu ćwiczenia i przedsięwzięć po jego realizacji.

Rozkaz jest podstawowym dokumentem dyrektywnym rozliczania ćwiczenia i stanowi punkt odniesienia do wszelkich niedociągnięć organizacyjnych ćwiczenia.

3.3. Dokumenty kierowania ćwiczeniem

3.3.1. Dokumenty wchodzące w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia

W skład dodatkowych dokumentów wchodzących w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia a niewymienionych wcześniej wchodzi:

- *Ramowy plan pracy osobistej kierownika ćwiczenia i zastępcy kierownika ds. działań taktycznych;*
- *Plan łączności kierownictwa ćwiczenia;*
- *Plan zabezpieczenia działań wojsk;*
- *Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika;*
- *Plan podawania wiadomości.*

Wymienione dokumenty mają swoje miejsce w planie przeprowadzenia ćwiczenia, jednak ze względu na ich znaczenie oraz wykorzystywanie przez określone komórki funkcjonalne i osoby funkcyjne kierownictwa ćwiczenia są bardzo istotne dla

sprawnego i bezpiecznego kierowania ćwiczeniem z wojskami. Stąd też ich wyodrębnienie z całości przedsięwzięć przygotowania ćwiczenia jest wskazane.

3.3.1.1. Ramowy plan pracy osobistej kierownika ćwiczenia

Ramowy plan pracy osobistej kierownika ćwiczenia i zastępcy ds. działań taktycznych jest dokumentem opracowywanym w formie tabelarycznej, wchodzącym w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia. Zakres, treści merytoryczne planu odpowiadają:

- *idei kierowania ćwiczeniem przyjętej przez kierownika ćwiczenia;*
- *rozmachowi ćwiczenia;*
- *czasowi trwania ćwiczenia.*

Ramowy plan pracy osobistej kierownika ćwiczenia i zastępcy ds. działań taktycznych powinien zawierać wystarczająco dużo informacji, aby umożliwić sprawne kierowanie ćwiczeniem przez kierownictwo ćwiczenia (kierownika ćwiczenia i zastępcę ds. działań taktycznych). Dokument powinien zawierać:

- *podział ćwiczenia na etapy i zagadnienia szkoleniowe oraz czas ich trwania;*
- *zasadnicze czynności kierownika ćwiczenia i jego zastępcy realizowane w poszczególnych etapach w porządku chronologicznym;*
- *czynności ćwiczących dowództw i wojsk w porządku chronologicznym;*
- *inne przedsięwzięcia istotne dla kierownika ćwiczenia.*

3.3.1.2. Plan łączności kierownictwa ćwiczenia

Plan łączności kierownictwa ćwiczenia jest kolejnym dokumentem dodatkowym wchodzącym w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia. Zawiera on organizację łączności radiowej, radioliniowej i przewodowej podczas realizacji ćwiczenia. W części opisowej tego dokumentu ujmuje się²:

- *temat, czas trwania i cele ćwiczenia;*
- *zasadnicze zadania do realizacji przez zespół zabezpieczenia teleinformatycznego;*
- *organizację systemu łączności w poszczególnych etapach ćwiczenia;*
- *gotowość systemu do działania.*

² Instrukcja o..., op. cit., s. 57.

Do części opisowej opracowuje się graficzny plan łączności na mapie oraz w formie oddzielnych schematów. Plan łączności na mapie powinien zawierać:

- *organizację łączności radiowej, radioliniowej i przewodowej;*
- *organizację wojskowej poczty polowej;*
- *zestawienie sił i środków łączności i informatyki w formie tabelarycznej.*

Plan łączności kierownictwa ćwiczenia jest dokumentem planistycznym będącym podstawą do sporządzania następujących dokumentów eksploatacyjnych łączności:

- *tabela danych radiowych;*
- *wyciąg z tabeli danych radiowych (na każdą radiostację);*
- *tabela danych radioliniowych;*
- *tabela adresów IP i poczty elektronicznej;*
- *tabela kierunków kablowych;*
- *tabela kursów pocztowych.*

3.3.1.3. Plan zabezpieczenia działań wojsk

Plan zabezpieczenia działań wojsk opracowuje się na mapie o skali dostosowanej do potrzeb (najlepiej o skali 1:50000) obejmującej rejon ćwiczenia i teren przyległy. Stanowi on podstawowy dokument pracy zastępcy kierownika ćwiczenia ds. działań taktycznych w zakresie kierowania grupami wchodzącymi w skład zespołu zabezpieczenia działań wojsk. Plan zabezpieczenia działań wojsk jest niezastąpionym dokumentem wykorzystywanym do udzielenia instruktażu rozjemcom terenowym przydzielonym do każdej ćwiczącej kompanii/baterii (plutonu – w warunkach ograniczonej widoczności).

Plan zabezpieczenia działań wojsk (na mapie) zawiera³:

- *tytuł dokumentu;*
- *rejony wyjściowe ćwiczących wojsk i terminy ich zajęcia;*
- *położenie wyjściowe stron;*
- *zasadnicze rubieże działania przeciwnika i sąsiadów;*
- *zasadnicze rubieże położenia ćwiczących wojsk w rozgrywanych epizodach taktycznych;*

³ Tamże, s. 57.

- *rejony: zapór inżynierskich, imitacji ognia artylerii i uderzeń lotnictwa, pożarów i zniszczeń, pozorowania skażeń chemicznych, promieniotwórczych i biologicznych, strzelań i bombardowań;*
- *rejony rozmieszczenia: grup ratunkowo-ewakuacyjnych, straży pożarnej i służb medycznych;*
- *rejony ześrodkowania wojsk po zakończeniu ćwiczenia;*
- *trasy marszu i czasy przekraczania dróg publicznych w miejscach do tego wyznaczonych;*
- *punkty kierowania ćwiczeniem.*

3.3.1.4. Plan pozoracji pola walki i działań przeciwnika

Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika opracowuje się do ćwiczeń taktycznych z wojskami. Stanowi on podstawę do pracy dowódcy grupy pozoracji pola walki i działań przeciwnika. Opracowuje się go na mapie o skali⁴. 1:50 000.

Podstawą do opracowania planu pozorowania jest koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia, limity przydzielonych sił i środków pozoracji oraz wnioski z prze-prowadzonego rekonesansu rejonu ćwiczenia. Dokument ten powinien uwzględniać koncepcję rozegrania w terenie poszczególnych epizodów taktycznych oraz sposoby działań potencjalnego przeciwnika. Celem opracowania Planu pozorowania pola walki i działań przeciwnika jest stworzenie sytuacji taktycznych, zwłaszcza dla prowadzenia przez ćwiczących rozpoznania przeciwnika⁵, oceny sytuacji i prognozowania jej rozwoju, zbliżenia warunków prowadzenia ćwiczenia do realnych warunków pola walki.

Dla potrzeb ćwiczenia taktycznego batalionu, kompani plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika opracowuje się w formie graficznej na mapie w skali 1:25 000. Głównym wykonawcą i użytkownikiem planu pozoracji będzie grupa pozorowania pola walki i działań przeciwnika. Grypa pozorująca pola walki i działań przeciwnika będzie korzystała ze szkicu opracowanego na podstawie plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika.

⁴ I. Łysiak, op. cit., s. 34.

⁵ B. Szulc i in., op. cit., s. 97.

Treści, które zawierać będzie plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika będą tożsame z tymi, ujętymi w koncepcji przygotowania i prowadzenia ćwiczenia.

Plan pozoracji powinien zawierać⁶:

- a) rejony i odcinki:
 - *zapór inżynierskich,*
 - *pożarów i zniszczeń,*
 - *skażeń chemicznych, promieniotwórczych i biologicznych,*
 - *pozorowania pola walki (środkami technicznymi pozoracji pola walki) i działań przeciwnika (rejony praktycznego działania pododdziałów pozoracji działań przeciwnika);*
- b) sposoby pokonania przez ćwiczące wojska rejonów pozorowania pola walki,
- c) punkty kierowania ćwiczeniem,
- d) rejony wyczekiwania pododdziałów pozoracji,
- e) sposób oznakowania i ochrony rejonów pozorowania pola walki (jeżeli przygotowane są przed rozpoczęciem ćwiczenia).

Legenda do planu pozorowania pola walki i działań przeciwnika umieszczona na mapie zawierać powinna:

- *cele pozorowania pola walki i przeciwnika;*
- *ogólny sposób pozorowania pola walki;*
- *szczegółowe rozliczenie sił i środków pozorowania pola walki według rejonów, odcinków, stref, pól pozorowania;*
- *ogólny sposób pozorowania działań przeciwnika;*
- *szczegółowe rozliczenie sił i środków do pozorowania działań przeciwnika na poszczególnych rubieżach.*

Jako dodatkowe załączniki można wykonać:

- *grafik pozorowania pola walki, (stanowi on zobrazowanie w formie tabelarycznej lub w formie grafu, zasadnicze czynności wykonywane przez pododdział pozoracji w poszczególnych etapach ćwiczenia w ścisłym dowiązaniu do czasu realizacji);*
- *schemat łączności kierowania pododdziałami pozorowania pola walki i działań przeciwnika – zasadniczym dokumentem organizacji łączności na*

⁶ Instrukcja o ..., op. cit., s. 58-59.

potrzeby kierowania ćwiczeniem będzie Plan łączności kierownictwa ćwiczenia w którym będą umieszczone powyższe dane.

3.3.1.5. Plan podawania wiadomości

Plan podawania wiadomości służy do przekazywania, w sposób celowy i zorganizowany, wiadomości o położeniu i stanie wojsk własnych i przeciwnika, których ze względu na brak możliwości ćwiczący nie będą mogli uzyskać, a które w realnych warunkach pola walki napływałyby z różnych źródeł i w różnej formie (np. rozpoznania, przełożonego, podwładnych i sąsiadów). Dane powyższe układa się chronologicznie w czasie zgodnie z przewidywanym realnie rozwojem sytuacji, z podaniem źródeł ich uzyskania⁷.

Wszystkie wiadomości podawane ćwiczącym powinny wynikać z działania ćwiczących. Tworzenie kolejnych sytuacji przez kierownictwo ćwiczenia powinno wynikać z aktualnego położenia elementów ugrupowania bojowego ćwiczących i uzyskanych przez nich wiadomości (informacji) o przeciwniku. Informacje przekazuje się sposobami i drogą odpowiadającą ćwiczącemu szczeblowi dowodzenia.

Kierowanie ćwiczeniem w dynamice walki powinno być ukierunkowane na zapewnieniu terminowego rozwoju sytuacji taktycznej, kontroli obiegu informacji o sytuacji oraz reakcji ćwiczących na zachodzące w niej zmiany. We wszystkich ćwiczeniach z wojskami ciągle należy uwzględniać obecność wojsk, ponieważ skutki nieprzemyślanych decyzji odzwierciedlają się w ich praktycznym działaniu. Decyzje słuszne nagradza się przyznawaniem powodzenia ćwiczącym.

Plan podawania wiadomości jest dokumentem wchodzącym w skład planu przeprowadzenia ćwiczenia. Dokument ten sporządza się w formie tabelarycznej.

Plan podawania wiadomości składa się z dwóch oddzielnych części. Pierwsza przeznaczona jest dla grup podgrywających i zawiera informacje dotyczące podwładnych ćwiczącego szczebla dowodzenia. Część druga jest przeznaczona dla grupy operacyjnej kierownictwa ćwiczenia i zawiera informacje dotyczące szczebla dowodzenia przełożonego i sąsiadów oraz układu pozamilitarnego.

⁷ Tamże, s. 96.

3.3.2. Plan konspekt do organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia na szczeblu kompanii

Plan konspekt do organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia⁸ powinien zawierać:

- a) temat, cele szkoleniowe i czas trwania ćwiczenia;
- b) miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- c) skład ćwiczących (w tym elementy wsparcia oraz rodzajów wojsk i zabezpieczenia logistycznego);
- d) wskazówki organizacyjno-metodyczne;
- e) podstawowe przepisy bezpieczeństwa;
- f) dotychczasowe działania, położenie wojsk i zamiary walki stron;
- g) etapy ćwiczenia (czas trwania, zagadnienia szkoleniowe, zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownika ćwiczenia i ćwiczących).

Do planu opracowywany jest załącznik na mapie, który powinien zawierać:

- położenie wyjściowe stron;
- zamiary walki stron;
- zadania bojowe szczebla nadrzędnego i ćwiczących na czas trwania ćwiczenia;
- rubieże dynamiki walki;
- rozmieszczenie i oś przesunięcia stanowiska dowodzenia kierownika ćwiczenia.

Ponadto, do planu (wg potrzeb) opracowuje się:

- schemat organizacji łączności;
- plan pozoracji;
- schemat pozoracji pola walki;
- założenia taktyczne.

⁸ Dokument wykonuje się na szczeblu batalionu i kompanii

3.4. Dokumenty dla ćwiczących

3.4.1. Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia

Podstawowym dokumentem dla ćwiczących jest Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia. Ma na celu dostarczenie ćwiczącemu dowódcy niezbędnych danych zarówno o położeniu wojsk w momencie rozpoczęcia ćwiczenia, jak i zamiarze stron biorących udział w ćwiczeniu.

Treść tego dokumentu powinna odwzorowywać aktualną sytuację bojową obydwu przeciwstawnych stron w takim zakresie, aby dowódca mógł uruchomić system dowodzenia pododdziału a w szczególności proces dowodzenia. Wszystkie podane w założeniu informacje nie powinny w sposób jasny odwzorowywać zamiaru strony przeciwnej, ale tylko nakreślać jeden z możliwych wariantów jego działania pozostawiając go ocenie ćwiczącego dowódcy. Należy zawsze podawać informacje niepełne, potrzebujące uściślenia oraz późniejszej weryfikacji. Oprócz sytuacji wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia będą ćwiczącym wręczane rozkazy, zarządzenia przygotowawcze. Jeżeli rozkaz, czy też zarządzenie będzie wydawane ćwiczącym dowódcom w trakcie trwania ćwiczenia, to nie jest on dołączany do dokumentacji dla ćwiczących, lecz stanowi oddzielny dokument.

Podstawę do opracowania sytuacji wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia stanowi Rozkaz bojowy z załącznikami opracowany przez ćwiczące dowództwo⁹. Do ćwiczeń taktycznych z wojskami (ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne batalionu/dywizjonu) należy w fazie przygotowania ćwiczenia uwzględnić planowanie działań przez ćwiczący szczebel dowodzenia posiadający dowództwo (batalion/dywizjon) w oparciu o rozkaz bojowy przełożonego ćwiczącego szczebla dowodzenia opracowany przez zespół planowania operacyjnego.

Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia składa się z¹⁰:

1. Strony tytułowej, a na niej:

- nazwa jednostki,
- klauzula tajności,

⁹ Jeżeli w przygotowaniu ćwiczenia z wojskami uwzględniono element planowania działań przez ćwiczące dowództwo, w innym wypadku podstawą opracowania sytuacji wyjściowej na pierwszy dzień ćwiczenia jest sytuacja ogólna i szczegółowa zawarta w koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.

¹⁰ Instrukcja o ..., op. cit., s. 145-147.

- *forma ćwiczenia,*
 - *kryptonim ćwiczenia (jeżeli ćwiczenie go posiada),*
 - *rodzaj i skala mapy,*
 - *czas operacyjny,*
 - *miejsowość i data..*
2. Sytuacji ogólnej, gdzie przedstawia się charakter dotychczasowych działań i ogólne położenie wojsk własnych i przeciwnika z zasady o dwa szczeble wyżej od ćwiczącego szczebla dowodzenia. Stanowi ona tło taktyczne przyszłych działań¹¹.
 3. Sytuacji szczegółowej, w której podaje się informacje o jeden, a nawet dwa szczeble niżej.

3.4.2. Sytuacja na kolejne etapy ćwiczenia

Sytuacja na kolejne etapy ćwiczenia ma na celu przekazanie ćwiczącym niezbędnych danych o położeniu wojsk własnych i przeciwnika oraz zadaniach bojowych, wykonywanych przez pododdziały i oddziały, a także o decyzjach dowódców i kierowników zespołów łączności i informatyki do dalszych działań.

Informacje zawarte w sytuacji powinna pozwolić na pełne zrozumienie przez ćwiczących sytuacji taktycznej oraz uświadomić ćwiczącym warunki, w jakich realizowane będą zadania łączności.

Podstawę do opracowania dokumentu stanowi plan przeprowadzenia ćwiczenia. Dla kompanii łączności oddziału sytuację przekazuje się ustnie, a dla bndow ZT, batalionów BŁ, (pdow, prlk) w formie dokumentu, składającego się części opisowej i graficznej.

Część opisowa sytuacji na kolejne etapy ćwiczenia powinna zawierać:

- sytuację ogólną wojsk własnych i przeciwnika,
- sytuację szczegółową łączności przeciwnika i ćwiczącego pododdziału łączności;
- dane dodatkowe;
- pracę do wykonania przez ćwiczących.

Sytuacja ogólna wojsk własnych i przeciwnika powinna zawierać dotychczasowy charakter działań stron i ogólne położenie ich wojsk z zasady o jeden szczebel wyżej od szczebla, dla którego opracowane jest założenie. Ta część dokumentu powinna

¹¹ B. Szulc i in., op. cit., s. 92

zawierać również ogólne wiadomości odnośnie sytuacji łączności przeciwnika, jak i wojsk własnych. Szczegółowość przedstawiania sytuacji ogólnej zależeć będzie od potrzeb ćwiczenia, a głównie od problemów łączności zamierzonych do rozwiązania w czasie ćwiczenia

Sytuacja szczegółowa zawiera szczegółowe informacje o położeniu i dotychczasowym działaniu wojsk własnych i przeciwnika. Sytuacja szczegółowa powinna zawierać informacje o położeniu ćwiczących pododdziałów. Powinna umożliwiać ćwiczącemu dowódcy pododdziału łączności oraz oficerom jego sztabu rozpoczęcie procesu pracy nad wypracowaniem koncepcji działania ćwiczącego pododdziału.

Do podstawowych informacji przekazywanych ćwiczącym w sytuacji szczegółowej należą:

- dane dotyczące składu, położenia i wykonywanych zadań przez ćwiczące pododdziały łączności;
- stan środków łączności mających wpływ na wykonanie zadań łączności;
- straty w ludziach i w podstawowym sprzęcie łączności.

Część informacji szczegółowych dotyczących położenia wyjściowego ćwiczących może być przedstawiona graficznie na mapie lub kalce.

Dane dodatkowe powinny zawierać pozostałe, nie przedstawione wcześniej, a ważne dla ćwiczących informacje. Mogą to być:

- informacje o realizacji zadań łączności realizowanych przez przełożonego na korzyść ćwiczących;
- informacje o infrastrukturze telekomunikacyjnej terenu ćwiczeń;
- informacje o terminach i sposobach składania meldunków;
- inne informacje.

Praca do wykonania określa zakres przygotowania się szkolonych do ćwiczenia, zadania, czynności i dokumenty, jakie ćwiczący mają wykonać.

Część graficzna - opracowana na mapie "Położenie wojsk ... (godzina, data)". Po stronie wojsk własnych wrysowuje się wszystkie informacje, jak na mapie "Położenie stron". Po stronie przeciwnika wrysowuje się jedynie niezbędne elementy jego ugrupowania bojowego, systemu łączności, walki radioelektronicznej i inne informacje potrzebne do właściwej jego oceny dalszego działania.

Sytuacje taktyczne mogą zawierać załączniki. Załącznikiem może być mapa lub kalka zawierająca szczegółowy stan systemu łączności, położenie pododdziałów łączności oraz ogólne położenie innych rodzajów wojsk i wojsk przeciwnika. Innymi

załącznikami mogą być:

- sytuacja rozpoznawcza (szczególnie dane dotyczące sił i środków walki radioelektronicznej przeciwnika);
- sytuacja logistyczna.

W przypadku ćwiczenia wieloetapowego, w którym mają miejsce przeskoki operacyjne, wymagane są kolejne sytuacje taktyczne. Dokumenty powinny zawierać niezbędną ilość informacji zapewniającą rozwiązywanie problemów łączności danego etapu ćwiczenia. W celu zmuszenia ćwiczących do aktywnego współdziałania z podwładnymi treść nowych informacji powinna być zwięzła.

3.4.3. Dokumenty dowodzenia

Rozkazy bojowe stanowią formę przekazania podległym dowódcom niezbędnych szczegółów do dalszego działania. Przekazanie rozkazu bojowego ćwiczącym może nastąpić razem z przekazaniem założenia do ćwiczenia lub po zapoznaniu się ćwiczących z założeniem, w czasie określonym przez kierownika. Treści rozkazów nie należy umieszczać w założeniach taktycznych.

W ćwiczeniu kompanii łączności z bdown oddziału, rozkazy i zarządzenia wydaje się ustnie, natomiast w ćwiczeniach z pododdziałami łączności ZT, BŁ, (prlk, pdow) w formie pisemnej.

3.4.4. Dokumenty pomocnicze

Dokumenty pomocnicze można opracowywać w formie zestawień, schematów, planów.

Ważną czynnością w procesie przygotowania ćwiczenia jest dopuszczenie do ćwiczeń planowanych pododdziałów łączności. Zgodnie z kompetencjami za przygotowania do ćwiczeń taktyczno-specjalnych odpowiadają dowódcy pododdziałów. Za organizację i przeprowadzenie sprawdzianu odpowiedzialny jest przełożony organizujący ćwiczenie, natomiast bezpośrednim organizatorem - kierownik ćwiczenia. Sprawdzenie może przyjąć formę egzaminu, zajęć praktycznych, zajęć indywidualnych (sprawdzenie przygotowania taktycznego dowódców pododdziałów, oficerów sztabu).

ZAKOŃCZENIE

Treścią ćwiczeń taktyczno-specjalnych z pododdziałami łączności powinno być przede wszystkim szkolenie (doskonalenie, trenowanie i zgrywanie) załóg, drużyn, dowódców aparatowni, pododdziałów.

Od poziomu wyszkolenia pododdziałów łączności zależeć będzie poziom świadczenia usług telekomunikacyjnych, informatycznych dla systemu dowodzenia wojskami. To właśnie posiadany poziom wyszkolenia załóg, drużyn i pododdziałów łączności decydują w głównej mierze o sprawności systemu dowodzenia wojskami. Dlatego też w szkoleniu wojsk łączności wielką rolę powinno się przywiązywać do ćwiczeń. W codziennej praktyce szkoleniowej (w tym ćwiczebnej) wojsk błędem jest, że pododdziały łączności wykorzystywane są w zdecydowanej większości tylko do zabezpieczenia ćwiczeń dowództw wojsk operacyjnych. W tego rodzaju ćwiczeń (np. dowódczo-sztabowych), dowódcy pododdziałów łączności realizują zadania stawiane im przez ćwiczące dowództwa operacyjne. Jednak praktyka szkoleniowa wymaga, by osoby funkcyjne łączności, w tym dowódcy pododdziałów łączności sami przygotowywali i aktywnie uczestniczyli w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym, specjalnie opracowywanym dla tych specjalności. Posiadanie wiedzy z zakresu przygotowania, planowania i przeprowadzenia ćwiczenia jest bardzo istotne. Pomaga to w wyszkoleniu, zgraniu załóg, jak i samym dowódcom w czasie ćwiczenia specjalistycznego. Istotą ćwiczeń taktyczno-specjalnych, jest również szkolenie osób funkcyjnych w takich rolach, jak: kierownik ćwiczenia, autor ćwiczenia (zespołu autorskiego) i innych zespołów, których kierownicy opracowują odpowiednie dokumenty dla potrzeb ćwiczenia. Poznanie metodyki postępowania w przygotowaniu i realizowaniu ćwiczeń taktyczno-specjalnych, jak ich praktyczne realizowanie jest dla osób funkcyjnych i pododdziałów łączności nieodzownym czynnikiem szkolenia. Treści zawarte w niniejszym opracowaniu powinny być pomocne w rozwiązywaniu problemów związanych z organizowaniem ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

BIBLIOGRAFIA

1. Bogusz J., Parzyszek A., Stępień R., *Kształcenie aktywizujące w szkole wojskowej*, WAP, Warszawa 1978.
2. EPG-2 (Exercise planning guide), Supreme Headquarters Allied Powers Europe B-7010 SHAPE, BELGIUM, 15 August 2000.
3. Halik J., Wołęjszo J., *Ćwiczenia wojskowe Sił Zbrojnych RP w aspekcie interoperacyjności w ramach NATO*, Warszawa, AON 2003.
4. Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w SZ RP (DD/7.1.1), Szt. Gen., Warszawa 2004.
5. Konieczny K., Przygotowanie i prowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalistycznego z pododdziałami dowodzenia i łączności, AON, Warszawa 2005.
6. Szulc B., *Koncepcja szkolenia oficerów w SZ RP*, AON, Warszawa 1990.
7. Szulc B. i in., *Szkolenie sztabów i wojsk*, AON, Warszawa 1992.
8. Szulc B. i in., *Skuteczność kształcenia kadr dowódczo-sztabowych szczebli taktycznych i operacyjnych*, AON, Warszawa 1996.
9. Szulc B. i in., *Ćwiczenia taktyczne i operacyjne w systemie szkolenia wojsk*, AON, Warszawa 1998.
10. Wołęjszo J., *Trening sztabowy dowództw szczebla taktycznego SZ RP*, AON, Warszawa 2003.
11. Wołęjszo J., *Wybrane aspekty doskonalenia ośrodków decyzyjnych*, AON, Warszawa 2003.
12. Wołęjszo J., *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń z dowództwami* AON, Warszawa 2005.
13. Krakowski K., Redziak Z., *Metodyka opracowania ćwiczenia taktycznego z wojskami* AON, Warszawa 2005.

ZADANIA ZESPOŁU AUTORSKIEGO ĆWICZENIA

1. Analiza tematu i rozkazu dowódcy, w tym:
 - 1) zadań zawartych w programach i planach ćwiczeń na dany rok oraz innych dokumentach normatywnych;
 - 2) wyników szkolenia indywidualnego i zespołowego uzyskanych przez jednostkę (dowództwo), w tym wyodrębnienie zagadnień szkoleniowych podlegających przećwiczeniu;
 - 3) warunków istniejącej bazy szkoleniowej lub terminów wykorzystania poligonowych ośrodków szkolenia.
2. Dobór i studiowanie literatury.
3. Opracowanie Koncepcji przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia oraz przedstawienie jej do akceptacji przełożonemu.
4. Opracowanie Planu pracy zespołu autorskiego.
5. Zabezpieczenie wydawnictw topograficznych, sprzętu i materiałów pomocniczych.
6. Zorganizowanie i przeprowadzenie rekonesansu rejonu ćwiczenia.
7. Opracowanie dokumentów składowych Planu przeprowadzenia ćwiczenia.
8. Przegląd i skompletowanie dokumentacji ćwiczenia.
9. Opracowanie i wydanie Rozkazu organizacyjnego do przeprowadzenia ćwiczenia.
10. Zebranie uwag i wniosków po zakończeniu ćwiczenia, dotyczących jego przygotowania, w celu wykorzystania przy opracowywaniu kolejnych ćwiczeń.

ROZKAZ Nr

..... z dnia
(stanowisko osoby funkcyjnej)

w sprawie przygotowania
(kryptonim ćwiczenia lub jego nazwa)

1. Podstawa przeprowadzenia ćwiczenia (pełna nazwa dokumentów dyrektywnych i planistycznych w układzie: dyrektywy, rozkazy, plany- pozycja, nr pkt., ppkt itp.).
2. Dane ogólne:
 - 1) temat ćwiczenia;
 - 2) termin ćwiczenia (z dokładnością do kwartału miesiąca lub konkretna data);
 - 3) forma i rodzaj ćwiczenia (np. dwustronne ćwiczenie dowódczo-sztabowe na mapach);
 - 4) miejsce (rejon) ćwiczenia (np. MSD);
 - 5) ogólny skład ćwiczących (podać z dokładnością do nazw jednostek ich elementów lub grup operacyjnych);
 - 6) planowany koszt ćwiczenia (w PLN).
3. Ogólne wymagania ćwiczenia (np.: istota ćwiczenia i jakiemu celowi ma służyć; nawiązanie do innych ćwiczeń; jakie główne problemy operacyjne i taktyczne powinny być przedmiotem ćwiczenia, jakie systemy walki będą zgrywane i na jakim poziomie, spodziewane efekty końcowe ćwiczenia).
4. Ograniczenia w ćwiczeniu (np. w zakresie politycznym, etnicznym, religijnym, społecznym, kulturowym, organizacyjnym, dotyczącym np.: rozmachu ćwiczenia, strzelań, wielkości zaangażowanych sił i środków itd.).
5. Osoby funkcyjne ćwiczenia:
 - 1) kierownik ćwiczenia;
 - 2) zastępca kierownika ćwiczenia (wg potrzeb);
 - 3) szef sztabu kierownictwa ćwiczenia;
 - 4) szef zespołu autorskiego (załącznik – imienny skład zespołu autorskiego).
6. Zadania dla zespołu autorskiego wraz z ramowym kalendarium prac (np. do dnia przeprowadzić przedwstępną konferencję planistyczną i ukonstytuować zespół autorski; do dnia przedstawić do zatwierdzenia koncepcję przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia itd.).

7. Zadania przygotowawcze dla uczestników ćwiczenia - wg potrzeb (np. termin opracowania i przedstawienia do sprawdzenia planu operacji, zadania dotyczące przerzutu wojsk w rejon ćwiczenia wraz z orientacyjnym terminem ich zgrupowania oraz zmiany ich podporządkowania itp.).
8. Ustalenia porządkowe w zakresie:
- 1) ochrony informacji o ćwiczeniu;
 - 2) ochrony i zabezpieczenia rejonu ćwiczenia;
 - 3) organizacji szkoleń z zakresu przestrzegania zasad bezpieczeństwa (szkolenia ogólne i instruktaże stanowiskowe);
 - 4) kontaktów z mediami;
 - 5) organizacji „Dnia dostojnych gości”.
9. Inne ustalenia wg potrzeb.

Załączniki:

m.p.

DOWÓDCA

.....
(stopień, imię, nazwisko,

Wykonano w ... egz.

Egz. 1

Egz. 2

Egz. 3

itd.

Wykonał(stopień i nazwisko)

Data.....

.....
/NAZWA JEDNOSTKI WOJSKOWEJ/

ZATWIERDZAM

Klauzula tajności
Egz.

.....
/BEZPOŚREDNI PRZEŁOŻONY/
dnia.....200.. r.

K O N C E P C J A
PRZYGOTOWANIA I PRZEPROWADZENIA

.....
/FORMA I RODZAJ ĆWICZENIA/
.....
/KRYPTONIM ĆWICZENIA/

/MIEJSCOWOŚĆ/

/MIESIĄC, ROK/

1. PODSTAWA PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA:

- 1)
- 2)
- 3)

(dokumenty dyrektywne, rozkazodawcze, planistyczne uszeregowane wg hierarchii ważności wraz z podanym konkretnym umiejscowieniem ćwiczenia w dokumencie, np.: poz., pkt, ppkt).

2. DOKUMENTY ODNIESIENIA:

- 1)
- 2)
- 3)

(doktryny, regulaminy, instrukcje, wytyczne i inne fachowe, narodowe wydawnictwa wojskowe i ustanowione normy obronne, implementowane dokumenty sojusznicze, których postanowienia rzutują na proces przygotowania i prowadzenia ćwiczenia oraz jego zawartość merytoryczną).

3. DANE OGÓLNE ĆWICZENIA:

- 1) kryptonim;
- 2) cel przeprowadzenia ćwiczenia;
- 3) temat;
- 4) forma/rodzaj *(np. dwustronne ćwiczenie dowódczo-sztabowe szkieletowe)*;
- 5) termin (y) przeprowadzenia, np:
 - a) *Etap I*.....*(data od – do)*;
 - b) *Etap II*.....*(data od – do)*;
- 6) miejsce (rejon ćwiczeń);
- 7) struktura kierownictwa ćwiczenia – załącznik;
- 8) osoby funkcyjne:
 - a) kierownik ćwiczenia;
 - b) zastępca kierownika ćwiczenia *(wg potrzeb)*;
 - c) szef sztabu kierownictwa ćwiczenia;
 - d) szef zespołu autorskiego;
 - e) inne osoby funkcyjne wg potrzeb *(np. szef zespołu ds. zgrywania systemów)*;
- 9) uczestnicy i struktura organizacyjna ćwiczenia¹:
 - a) *główny ćwiczący*:.....;
 - b) *drugoplanowy ćwiczący*:.....;

¹ W ćwiczeniach dwu i wieloszczeblowych dodatkowo dokonać należy podziału na poszczególne szczeble ćwiczące.

c) strona przeciwna:.....

4. OGÓLNE WYMAGANIA ĆWICZENIA:

- 1) ogólne założenia i cel operacyjny ćwiczenia *(np. istota ćwiczenia, główne problemy operacyjne (taktyczne) rozpatrywane w ćwiczeniu, zdolności operacyjne, zakres zgrywania systemów walki oraz oczekiwane efekty szkoleniowe);*
- 2) odniesienie i powiązanie z innymi ćwiczeniami *(jakie i w jakim zakresie przygotowywane ćwiczenie będzie kontynuacją ćwiczeń prowadzonych wcześniej).*

5. CELE I ZAGADNIENIA ĆWICZENIA:

- 1) cele szkoleniowe ćwiczenia w układzie:
 - a) uczyć.....;
 - b) doskonalić.....;
 - c) zgrywać.....;
 - d) sprawdzić.....;
 - e) zbadać.....;
- 2) zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia *(ogólne zagadnienia szkoleniowe przewidziane do realizacji w trakcie całego ćwiczenia).*

6. SYTUACJA WYJŚCIOWA DO ĆWICZENIA:

- 1) sytuacja ogólna *(ogólna sytuacja polityczno-militarna i położenie wyjściowe stron);*
- 2) sytuacja szczegółowa *(zamiary stron);*
- 3) skład stron *(Niebiescy, Czerwoni);*
- 4) etapy i przebieg ćwiczenia *(jakie zagadnienia, w których etapach będą realizowane oraz ich ogólny przebieg);*
- 5) oczekiwany stan końcowy.

7. USTALENIA ORGANIZACYJNE:

- 1) zakres opracowywanej dokumentacji do ćwiczenia;
- 2) zasady współpracy z mediami *(kto, kiedy i w jakim zakresie realizuje współpracę z mediami);*
- 3) uczestnicy i termin przeprowadzenia rekonesansu rejonu ćwiczenia;
- 4) zasady ochrony informacji o ćwiczeniu i zabezpieczenie rejonu ćwiczenia;
- 5) organizacja szkoleń:
 - a) kierownictwa ćwiczenia;

- b) rozjemców taktycznych i ogniowych;
- c) pozoracji pola walki;
- d) z zakresu przestrzegania zasad bezpieczeństwa;
- 6) organizacja „Dnia dostojnych gości”.

8. ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE I ADMINISTRACYJNE:

- 1) zestawienie ilości zasadniczych środków materiałowych przewidzianych na zabezpieczenie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia *(resursy eksploatacyjne, uzbrojenie i sprzęt techniczny, żywienie, zakwaterowanie, itp. wraz z ich sumarycznymi kosztami. Zestawienie takie wykonuje się w formie tabelarycznej, ujmując w nim: poszczególne elementy struktury ćwiczenia, rodzaj i liczbę sprzętu, normę na jednostkę sprzętu oraz limity (km), mtg, paliwo, amunicję (szt.);*
- 2) zestawienie kosztów eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego, zużycia amunicji i innych środków *(wykonywane w formie tabelarycznej)* oraz ogólny koszt ćwiczenia;
- 3) obsługa administracyjna.

9. SPRAWOZDAWCZOŚĆ Z ĆWICZENIA:

- 1) miejsce, czas i uczestnicy omówienia;
- 2) terminy składania sprawozdań *(wymagania w zakresie archiwizacji i dostępności do dokumentacji ćwiczenia).*

KIEROWNIK ĆWICZENIA

Załączniki obowiązkowe:

Zał. A – Schemat sytuacji operacyjnej (taktycznej) do ćwiczenia.

Zał. B – Struktura organizacyjna kierownictwa ćwiczenia.

Pozostałe załączniki przyjmować w zależności od potrzeb wynikających z typu i formy ćwiczenia oraz jego rozmachu.

Klauzula tajności

Egz. nr...

ROZKAZ ORGANIZACYJNY NR.....

.....z dnia.....

/stanowisko osoby funkcyjnej/

w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia.....

/forma, rodzaj i kryptonim ćwiczenia/

I. CZĘŚĆ INFORMACYJNA

1. Podstawa przeprowadzenia ćwiczenia.
2. Temat i termin przeprowadzenia ćwiczenia.
3. Miejsce (rejon) prowadzenia ćwiczenia.

II. CZĘŚĆ ROZKAZUJĄCA

1. Skład kierownictwa ćwiczenia, w tym: kierownik ćwiczenia, zastępcy oraz koordynatorzy kierownika ćwiczenia (jeżeli istnieją), szef sztabu kierownictwa ćwiczenia i ich zadania *(skład zespołów/grup i pododdziałów pozoracji w ćwiczeniach z wojskami)*.
2. Sposób oznakowania kierownictwa ćwiczenia i strony przeciwnej (pozoracji) – w ćwiczeniach z wojskami.
3. Skład ćwiczących oraz podporządkowanie ich na okres ćwiczenia.
4. Zadania przygotowawcze dla ćwiczących dowództw, sztabów i wojsk do udziału w ćwiczeniu.
5. Organizacja łączności, informatyki i ochrony tajemnicy.
6. Ilość i rodzaj zużycia środków materiałowych *(bojowych, mps na wozy bojowe i pojazdy mechaniczne i inny sprzęt techniczny oraz środków pozoracji pola walki w ćwiczeniach z wojskami)*.
7. Przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego, w tym godła i skala wydawnictw topograficznych.
8. Sposoby zapobiegania stratom i szkodom oraz skład komisji do ich likwidacji *(w ćwiczeniach z wojskami)*.
9. Warunki bezpieczeństwa nie określone w regulaminach/instrukcjach *(w trakcie ćwiczeń z wojskami)*.
10. Termin i miejsce przeprowadzenia szkolenia kierownictwa ćwiczenia.
11. Termin wręczenia ćwiczącym sytuacji operacyjnej (taktycznej) na pierwszy dzień ćwiczenia.

12. Termin gotowości do ćwiczenia kierownictwa, ćwiczących dowództw i wojsk oraz systemów łączności.
13. Ubiór i wyposażenie kierownictwa ćwiczenia.
14. Termin i miejsce omówienia ćwiczenia.

m.p.

DOWÓDCA

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Załączniki (wg potrzeb)

Wykonano w ...egz.

Egz. nr.....a/a.

Egz. nr .../adresaci/.

Wykonał/stopień, imię i nazwisko/.

Data.....

.....
/NAZWA JEDNOSTKI WOJSKOWEJ/

KLAUZULA TAJNOŚCI
Egz. ...

**P L A N
PRZEPROWADZENIA**

.....
/FORMA I RODZAJ ĆWICZENIA/

.....
/KRYPTONIM ĆWICZENIA/

/MIEJSCOWOŚĆ/

/MIESIĄC, ROK/

CZĘŚĆ PIERWSZA – ORGANIZACYJNA

1. Rozkaz w sprawie przygotowania ćwiczenia.
2. Zatwierdzona koncepcja przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.
3. Rozkaz organizacyjny w sprawie przeprowadzenia ćwiczenia.

CZĘŚĆ DRUGA – OPERACYJNA

CZĘŚĆ ZASADNICZA

1. Sytuacja (*kalendarium narastania sytuacji kryzysowej, historia dotychczasowych działań poprzedzających położenie wyjściowe wojsk na pierwszy dzień ćwiczenia*).
2. Dokumenty rozkazodawcze uruchamiające proces planowania przez ćwiczące dowództwa (*opracowane i wydawane przez zespół autorski*).
3. Plan operacji (*opracowany przez ćwiczące dowództwa i sztaby – wg potrzeb*).
4. Sytuacja wyjściowa na pierwszy dzień ćwiczenia.

Załączniki:

- A. Organizacja i struktura sił biorących udział w ćwiczeniu.
- B. Organizacja łączności ćwiczących.

CZĘŚĆ TRZECIA - KIEROWANIE PRZEBIEGIEM ĆWICZENIA

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Zadanie, przeznaczenie i sposób wykonania zadań przez sztab kierownictwa ćwiczenia (*opis zadań realizowanych przez sztab kierownictwa ćwiczenia nie ujętych w instrukcji*).
2. Organizacja zabezpieczenia działania sztabu kierownictwa ćwiczenia pod względem logistycznym i administracyjnym.
3. Organizacja dowodzenia i kierowania ćwiczeniem.

Załączniki (*wykonywane zgodnie z zapisami przedstawionymi w części głównej „Instrukcji...” oraz tabelami i schematami, załączonymi do „Planu przeprowadzenia ćwiczenia” w formie opisowej i tabelarycznej – wg potrzeb*)

- A. Struktura sztabu kierownictwa ćwiczenia.
- B. Zakres odpowiedzialności i obszary działania.
- C. Obsada etatowa kierownictwa ćwiczenia.
- D. Plan rozmieszczenia kierownictwa ćwiczenia.
- E. Ramowy plan działania kierownika ćwiczenia i ramowy plan przebiegu ćwiczenia.

- F. Ramowy plan pracy i działania zastępcy kierownika ćwiczenia ds. działań taktycznych i ogniowych.
- G. Plan rekonesansu rejonu ćwiczenia.
- H. Plan szkolenia kierownictwa ćwiczenia.
- I. Plan zabezpieczenia działań wojsk.
- J. Plan pozorowania pola walki i działań przeciwnika.
- K. Plan ochrony i obrony rejonu ćwiczeń i rozmieszczenia kierownictwa ćwiczenia.
- L. Plan łączności kierownictwa ćwiczenia.
- M. Plan informatycznego wspomaganie ćwiczenia.
- N. Wytyczne w zakresie organizacji odpraw.
- O. Wytyczne w zakresie przestrzegania przepisów ochrony tajemnicy.
- P. Ustalenia w zakresie obserwacji i wizytowania ćwiczenia.

CZĘŚĆ CZWARTA – „PLAN PODAWANIA WIADOMOŚCI” - w formie elektronicznej lub opisowej *(wg potrzeb)*.

CZĘŚĆ PIĄTA - OCENA, ANALIZA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

CZĘŚĆ ZASADNICZA

1. Skład zespołu (grupy) badawczego *(wg potrzeb)* i grupy omówienia.
2. Wytyczne w zakresie prowadzenia analizy ćwiczenia.
3. Wytyczne w zakresie oceny ćwiczenia i ćwiczących.
4. Wytyczne dotyczące sprawozdawczości.

KIEROWNIK ĆWICZENIA

Ilość i zakres załączników przyjmować w zależności od potrzeb (decyzji kierownika ćwiczenia), wynikających z typu i formy ćwiczenia oraz jego rozmachu.

Tabela 1

Ramowy plan pracy kierownika ćwiczenia i ramowy plan przebiegu ćwiczenia

Lp.	Czas	C z y n n o ś c i			Uwagi
		kierownika ćwiczenia	ćwiczących	zastępców kierownika ćwiczenia	
1	2	3	4	5	6
ETAP					
I.					

Kierownik ćwiczenia

.....

Tabela 2

Plan pracy zastępcy kierownika ćwiczenia
ds. działań taktycznych i ogniowych

Lp.	Czas	C z y n n o ś c i			Uwagi
		zastępcy kierownika ćwiczenia	ćwiczących	grup pozoracji pola walki działań przeciwnika i zabezpieczenia strzelania	
1	2	3	4	5	6
ETAP					
I.					

Zastępca kierownika ćwiczenia
ds. działań taktycznych i ogniowych

.....

PLAN

podawania wiadomości.....
(rodzaj ćwiczenia, kryptonim)

L. P.	Czas		Treść informacji	Źródło	Adresat					Sposób przekazywania informacji	Uwagi
	Operacyjny	Astronomiczny		Nadawca	DZ	Bzmech	BZ	bcz	bzmech		
1.											
2.											
3.											

KIEROWNIK ĆWICZENIA

.....
/NAZWA JEDNOSTKI WOJSKOWEJ/

Załącznik H

Klauzula tajności
Egz.
Wręczyć komu
kiedy

**SYTUACJA WYJŚCIOWA
NA PIERWSZY DZIEŃ ĆWICZENIA**

.....
/FORMA I RODZAJ ĆWICZENIA/

.....
/KRYPTONIM ĆWICZENIA/

.....
/RODZAJ I SKALA MAPY/

.....
/CZAS OPERACYJNY/

.....
/MIEJSCOWOŚĆ/

.....
/MIESIĄC, ROK/

SYTUACJA OGÓLNA

1. CZERWONI.....
2. NIEBISCY.....

II SYTUACJA SZCZEGÓŁOWA

1. CZERWONI.....
2. NIEBIESCY.....
3. WOJSKA SOJUSZNICZE.....

III SYTUACJA RODZAJÓW SIŁ ZBROJNYCH I RODZAJÓW WOJSK

1. Sytuacja w wojskach lądowych.
2. Sytuacja rozpoznawcza i WE.
3. Sytuacja wojsk raketowych i artylerii.
4. Sytuacja wojsk obrony przeciwlotniczej.
5. Sytuacja wojsk inżynieryjnych.
6. Sytuacja wojsk chemicznych.
7. Sytuacja wojsk łączności i informatyki.
8. Sytuacja wojsk obrony terytorialnej.
9. Sytuacja logistyczna.
10. Sytuacja w ogniwach gospodarczo-obronnych układu pozamilitarnego.
11. Sytuacja polityczno-militarna.
12. Sytuacja topograficzna.

IV DANE DODATKOWE

1.
2.
3. *(Informacje o układzie pozamilitarnym)*.....

V PRACA DO WYKONANIA

1.
2.
3.

Załącznik: Położenie wojsk o.....(kalka lub mapa).

KIEROWNIK ĆWICZENIA

KARTA OCENY ĆWICZENIA

przeprowadzonego z w dniach.....

Numer			DZIAŁY	Ocena za:		
			PODDZIAŁY			
			ZAGADNIENIA			
1	2	3	4	5	6	7
1. DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNA DOWÓDZTW						
1. PRZYGOTOWANIE DOWÓDZTW DO WYKONYWANIA ZADAŃ W WARUNKACH DZIAŁAŃ BOJOWYCH						
1	Przygotowanie osób funkcyjnych dowództw do wypełniania obowiązków na etatowych stanowiskach służbowych w warunkach działań bojowych					
2	Rozwinięcie stanowiska dowodzenia (miejsc pracy) oraz przygotowanie ich pod względem łączności, informatyki, zabezpieczenia logistycznego, inżynieryjnego, ochrony i obrony					
3	Znajomość położenia i realizacja zadań zawartych w założeniu taktycznym do ćwiczenia					
2. PRZYGOTOWANIE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH						
1	Ustalenie zamiaru (koncepcji) działania pododdziału, jego zgodności z decyzją przełożonego i otrzymanym zadaniem bojowym					
2	Wypracowanie decyzji użycia pododdziałów łączności					
3	Określenie i postawienie zadań łączności i informatyki do wykonania przez pododdziały					
4	Określenie i postawienie wytycznych do współdziałania					
5	Określenie zadań i organizacji zabezpieczenia bojowego					
6	Określenie zadań i organizacji zabezpieczenia logistycznego					
7	Ustalenie i organizacja sieci łączności					
8	Jakość i terminowość wykonywania dokumentów łączności i informatyki					
9	Spójność opracowywanych dokumentów w komórkach (sekcjach) organizacyjnych					

1	2	3	4	5	6	7
3. DOWODZENIE ELEMENTAMI SYSTEMU DOWODZENIA, (w tym łączności i informatyki)						
		1	Treść i forma zadań, czas doprowadzenia och do wykonawców			
		2	Skrytość i ciągłość dowodzenia pododdziałami łączności i informatyki			
		3	Skuteczność doraźnego oddziaływania na zmienność pola walki, dowodzenia pododdziałami i kierowanie systemem łączności			
OCENA ZA DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNĄ DOWÓDZTWA.....						
2. DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNA PODODDZIAŁÓW						
1. PRZYGOTOWANIE PODODDZIAŁÓW DO WYKONYWANIA ZADAŃ						
		1	Stopień ukończenia sprzętu łączności i informatyki oraz wyposażenia indywidualnego			
		2	Stan utrzymania wyposażenia pododdziałów			
		3	Stopień sprawności sprzętu łączności i informatyki			
		4	Zdolność załóg i obsługi do samodzielnego usuwania uszkodzeń i niesprawności.			
2. WYKONYWANIE ZADAŃ ŁACZNOŚCI						
		1	Rozmieszczenie pododdziałów w rejonie wyjściowym			
		2	Rozmieszczenie pododdziałów w rejonie wykonywania zadania.			
		3	Manewr (marsz) pododdziałami, elementami łączności, terminowość wykonania.			
		4	Praktyczna realizacja zadań przez pododdziały.			
		5	Utrzymanie (odtworzenie) zdolności bojowej pododdziałów łączności i informatyki.			
OCENA ZA DZIAŁALNOŚĆ TAKTYCZNĄ WOJSK						
OGÓLNA OCENA ZA ĆWICZENIE						

ZASADY OBLICZANIA KOSZTÓW ĆWICZEŃ Z PODODDZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI

Ćwiczenia z pododdziałami łączności - ze względu na udział dużych sił i wykorzystanie wielu środków - są ważną pozycją w wydatkach na szkolenie tych szczebli, na których są prowadzone, a także w skali sił zbrojnych

Wydatki ponoszone z tytułu prowadzenia ćwiczenia mogą przybierać formę wydatków planowanych oraz rzeczywistych kosztów ćwiczeń. Dla uproszczenia przyjęto nazwy: koszty planowane i rzeczywiste.

Bez względu na formę, planowane oraz rzeczywiste koszty obejmują wydatki związane, między innymi z:

- eksploatacją uzbrojenia i sprzętu technicznego;
- zużyciem amunicji, materiałów wybuchowych, środków pozoracji pola walki itp., utrzymaniem ćwiczących wojsk

Planowane i rzeczywiste koszty eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego (łącznie z amortyzacją) oblicza się, mnożąc liczbę jednostek eksploatacyjnych danego sprzętu (np.: godzin pracy, przebiegu kilometrów) przez obowiązujące wskaźniki eksploatacyjno-ekonomiczne, a wynik wpisuje się do zestawienia przedstawionego w tabeli 1

Koszty zużycia amunicji, materiałów wybuchowych, środków pozorowania pola walki oraz innych rodzajów środków używanych w ćwiczeniach oblicza się na podstawie obowiązujących cenników tych środków wydanych przez właściwe (centralne) organa (instytucje) i wpisuje do zestawienia ujętego w tabeli 3. Koszty utrzymania wojsk obejmują:

- wyżywienie żołnierzy rezerwy i pracowników wojska biorących udział w ćwiczeniu;
- dodatki żywnościowe przysługujące wszystkim żołnierzom według obowiązujących norm;
- uposażenia żołnierzy rezerwy wraz z należnymi dodatkami za czas trwania ćwiczenia;
- zużycie umundurowania i wyposażenia specjalnego żołnierzy zawodowych;
- zużycie umundurowania żołnierzy rezerwy;

- wydatki finansowe związane z przejściowym zakwaterowaniem (żołnierzy zawodowych, pracowników wojska, zaproszonych gości) w hotelach i innych pomieszczeniach noclegowych;
- zakwaterowanie żołnierzy służby zasadniczej i rezerwistów w okresie ćwiczenia (wartość zużytych namiotów, opału itp.);
- dodatek operacyjny przysługujący żołnierzom zawodowym za czas trwania ćwiczenia;
- żywienie zaproszonych gości;
- przewozy wojskowymi transportami kolejowymi żołnierzy, sprzętu technicznego
- i zaopatrzenia

Utrzymanie wojsk oblicza się na podstawie obowiązujących norm i tabel należności, stawek i taryf oraz wskaźników finansowych określonych przez właściwe centralne organa (instytucje), koszty te wpisuje się w zestawienie przedstawione w tabelach 4 i 5. Natomiast inne koszty obejmują między innymi:

- odszkodowania za szkody wyrządzone w czasie ćwiczeń podmiotom gospodarczym oraz osobom prywatnym;
- wydatki kartograficzne - kancelaryjne;
- wydatki kulturalno - oświatowe,
- wydatki z tytułu przejazdów uczestników ćwiczeń (diety, ryczałty za dojazdy itp.);
- inne wydatki

Planowane w ćwiczeniach inne koszty określa się według norm szacunkowych, a w kosztach rzeczywistych -- na podstawie dowodów rachunkowych, komisyjnych protokołów itp. Ich zestawienie sporządza się według tabeli 6.

Zestawienie planowanych i rzeczywistych kosztów ćwiczeń z wojskami sporządza się, sumując poszczególne grupy kosztów podane są w tabeli 1 - 6. Formularz zestawienia kosztów ćwiczeń przedstawia tabela 7.

Tabela 1

Zestawienie potrzebnych środków materiałowych wynikających z planowania (prowadzenia) ćwiczeń specjalnych

Element struktury	Skład kierownictwa i ćwiczących	Rodzaj, liczba sprzętu (szt)		Norma na jednost. sprzętu	Środki materiałowe (łącznie)					
					limit (km)		mt	paliwo (l)		amunicja mat. Wyb.
					TO	sam		ON	BS	
Kierownictwo			sam				agregaty			
Razem										
Ćwiczące dowództwo										
Razem										
Pododdziały										
Razem										
Razem za ćwiczenie										

Tabela 2

Zestawienie kosztów eksploatacji uzbrojenia i sprzętu podczas ćwiczenia

Lp	Nazwa uzbrojenia sprzętu	Liczba przętu	Jednostak res. techn.	Koszt eksploatacji na jed. resursu			Łączna liczba jed. resursu techn.	Łączny koszt eksploatacji		
				z amorty zacją	bez amorty zacji	w tym mps		z amorty zacją	bez amorty zacji	w tym mps

Tabela 3

Zestawienie kosztów zużycia amunicji i innych środków podczas ćwiczenia

Lp	Rodzaj środka	Jednostka miary	Cena jednostkowa	Ilość	Koszt ogólny	Uwagi
RAZEM KOSZTY		X	X	X		

Tabela 4

Zestawienie kosztów przewozu wojsk lub zaopatrzenia transportem kolejowym

Lp	Rodzaj transportu	Rodzaj i liczba wagonów w transporcie	Liczba osi w transporcie			Odległ. przew. (km)	Stawka za oś (km/zL)	Koszt przew (6X7X8)	Opłaty dodat. + VAT (zł)	Łączny koszt transportu
			całkowita	w tym z przekroczoną skrajnia	razem (4+5)					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Tabela 5

Zestawienie kosztów utrzymania podczas ćwiczenia

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba osobodn i	Jednostkowy (dzienny) koszt				Koszty całkowite				Uwagi	
			wyżywie- nie	umunduro wanie	zakwatero wanie	inne	wyżywie- nie	umunduro wanie	zakwatero wanie	inne		razem
1	Kadra zawodowa											
2	Oficerowie, podoficerowie											
3	Żołnierze zasadniczej służby											

Tabela 6

Zestawienie kosztów ćwiczenia

Lp	Rodzaje kosztów	Koszt	uwagi
1	Odszkodowanie za wyrządzone szkody		
2	Wydatki kartograficzne		
3	Wydatki kulturalno-oświatowe		
4	Wydatki z tytułu przejazdu uczestników ćwiczenia		
5	Wydatki kancelaryjne		
6	Inne wydatki		
RAZEM KOSZTY			

Tabela 7

Zestawienie kosztów ćwiczenia

Lp	Rodzaje kosztów	Koszt	uwagi
1	Koszty eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego		
2	Koszty zużycia amunicji, MW itp.		
3	Koszty utrzymania		
4	Koszty przewozu pododdziałów zaopatrzenia transportem kolejowym		
5	Inne koszty		
6	Inne wydatki		
7	Inne wydatki		
RAZEM KOSZTY ĆWICZENIA			

OGÓLNA OCENA ZA ĆWICZENIE.....

PLAN OMÓWIENIA ĆWICZENIA

(rodzaj ćwiczenia, czas przeprowadzenia, z kim było prowadzone)

na temat.....

Lp.	Czas	Zagadnienia do omówienia	Odpowiedzialny	Miejsce	Uczestnicy	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
1		Podanie tematu, celu i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia.	Kierownik ćwiczenia			
2		Zapoznanie z zamiarem ćwiczenia i jego realizacja	Autor ćwiczenia			
3		Omówienie przebiegu ćwiczenia według etapów	Kierownik ćwiczenia			

AUTOR ĆWICZENIA

.....
(stopień, imię i nazwisko)

